

UNIVERSITAT DE BARCELONA

GRAU DE SOCIOLOGIA A LA FACULTAT D'ECONOMIA I EMPRESA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

TREBALL FINAL DE GRAU

ANÀLISI DE LA INCLUSIÓ FINANCERA FEMENINA DES DE L'ENFOCAMENT DE LES FINANCES ÈTIQUES I ELS MICROCRÈDITS

(Estudi de Cas del Programa Confia)

Treball de Final de Grau presentat per:

Francisca Morey Cortès

Tutor del Treball:

M. Cristina Poblet Farrés

Juny del 2016

A la meva família, pel seu suport incondicional;

Al Enrique Raya, soci de Banca Populare Etica (FIARE), per les seves aportacions i idees;

A Treball Solidari, per rebre'm amb els braços oberts;

A la Cristina Poblet, per les seves tasques com a tutora i per què la distància no hagi estat cap impediment;

I, en definitiva, a totes les persones que han contribuït a què l'elaboració d'aquest treball hagi estat possible;

Gràcies

RESUM

El treball exposa com les finances ètiques i, concretament els microcrèdits, actualment estan agafant força al món occidental i apareixen com una via alternativa al descontentament generalitzat cap a banca tradicional. També sorgeixen com un instrument eficaç en la disminució de l'exclusió social i especialment la de les dones, uns dels col·lectius que es veu més perjudicat en l'accés als serveis financers. Aquests resultats s'aborden a partir de la investigació de les implicacions teòriques i de la situació en termes estadístics a nivell mundial, europeu i espanyol de les finances ètiques i l'exclusió financera, d'explicar diferents programes que s'han dut a terme per potenciar la inclusió financera de les dones i finalment d'analitzar la manera de funcionar i gestionar del Programa Confia, projecte que es fa a Mallorca, Illes Balears, amb la finalitat d'aconseguir la inclusió de les dones al món financer a través de microcrèdits.

Paraules Claus: Inclusió financera femenina, exclusió financera, finances ètiques, microcrèdits, apoderament, Programa Confia.

ABSTRACT

The project at hand delves into how ethical finances and specifically the usage of microcredits, are currently increasing its importance in the Western World and emerge as an alternative to the general discontent of traditional banking. The latter, especially, they are also an efficient instrument against social exclusion and women specially, are one of the most disadvantaged collectives when requiring financial services. These results are approached through the investigation of the theoretical implications and the statistical situation of ethical finances and financial exclusion in Spain, Europe and Worldwide. As well as by explaining the different programmes implemented to potentiate financial inclusion of women and finally, by analysing how the "*Programa Confia*", a Mallorca project, Balearic Islands, works and is being managed in order to accomplish the women inclusion into the financial world through microcredits.

Keywords: Female financial inclusion, financial exclusion, ethical finances, microcredits, empowerment, Programa Confia.

ÍNDEX

I INTRODUCCIÓ

Cada vegada sem més conscients de l'important que són els bancs i les finances en les nostres vides, sobretot en aquests últims anys en els quals la crisis financera ha trastocat l'economia de molts països i dels seus ciutadans. Les operacions de les participacions preferents, els desnonaments, els comportaments especulatius, etc. dels bancs han provocat un descontentament part de la població cap aquest col·lectiu financer. A més, aquesta crisis financera ha visualitzat la preocupació per l'exclusió financera, especialment en el món occidental (en els països en via de desenvolupament l'exclusió financera ja era objecte d'estudi des de més anys enrere). Les dones representen uns dels col·lectius més afectats d'aquesta exclusió financera, és a dir, el sistema financer formal ha mostrat més resistències a oferir i proporcionar els serveis financers a les dones que als homes.

Aquesta situació ha fet que, actualment, cada cop es parli més dels conceptes com "banca ètica", de "microfinances", "d'economia solidària", dels "microcrèdits",... El que tenen en comú tots ells és que es mostren com una alternativa als bancs tradicionals amb la idea de ser socialment responsables i de què el diner ha d'estar al servei de les persones com un recurs productiu i no com un fi en sí mateix. Amb aquests ideals, les finances ètiques cada cop estan agafant més força en el món occidental.

Per tant, aquest treball parteix de la hipòtesis que les finances ètiques són una via factible per resoldre l'exclusió financera femenina i que a partir d'instruments com els microcrèdits la dona pot aconseguir l'apoderament i l'autonomia econòmica que actualment no té.

De manera que, l'objectiu principal és analitzar la manera de funcionar i gestionar del Programa Confia, projecte que es fa a Mallorca, Illes Balears, amb la intenció d'aconseguir la inclusió financera de les dones a partir de microcrèdits. De manera específica, es pretén fer una conceptualització dels principals conceptes que engloba la temàtica del treball, fer una anàlisi sobre la situació de l'exclusió financera femenina i de les microfinances tant a nivell mundial, com europeu, espanyol i balear i visualitzar diferents projectes, models i/o programes que s'han dut a terme arreu del món per tal d'aconseguir la inclusió financera de la dona.

La metodologia utilitzada ha anat variant al llarg de l'elaboració del treball:

Per l'apartat més teòric, on s'engloben diferents conceptes sobre l'exclusió financera i les finances ètiques s'han utilitzat bàsicament dos llibres: *"¿Es posible un mundo sin bancos? La*

revolución de las finanzas éticas y solidarias" de Joan Ramon Sanchis Palacio, Catedràtic d'Organització d'Empreses, Director de l'Institut Universitari d'Investigació en Economia Social, Cooperativisme i Emprenedoria i Director del Màster Universitari en Economia Social de la Universitat de València i "*El valor del dinero. Banca, finanzas y ética más allá del mito del crecimiento*" de Ugo Biggeri President de Populare Banca Etica (Fiare) i professor universitari sobre finances ètiques i microcrèdits.

Per l'apartat més estadístic, el que explica la situació d'exclusió financera i de les finances ètiques, s'han utilitzat diversos estudis extrets de bases de dades com "Global Findex 2014", "Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion", així com també articles de premsa.

Per examinar els diferents projectes centrats en la inclusió financera duts a terme arreu del món s'ha investigat a través d'articles acadèmics i pàgines webs dels principals bancs ètics i dels projectes realitzats. En el cas concret de Banca Populare Etica es va aconseguir la informació a través del corresponsal de Mallorca.

I per l'estudi de cas del Programa Confia de Treball Solidari, s'han realitzat dues entrevistes en profunditat: una conjunta amb Antonio Sierra, coordinador de l'Associació Treball Solidari, i Mónica Ferrà, assessora del Programa Confia dels Microcrèdits i l'altre amb Lluís Ramis, corresponsal de l'Àrea Corporativa de Caixa Colonya. També s'ha utilitzat la base de dades de l'INE, concretament l'"*Enquesta de l'evolució de la carència material*" i l'"*Enquesta de les dificultats per arribar a final de mes*" per analitzar el risc d'exclusió social.

Així doncs, s'han utilitzat fonts i eines molt diverses, però seguint sempre un mateix objectiu: la veracitat de la informació, la pertinència i l'actualitat de la mateixa.

I per acabar, tot seguit es presenten tres apartats diferents que conformen l'estructura del treball:

- Primerament, a la conceptualització es defineixen els conceptes bàsics que cal conèixer per entendre i poder analitzar l'estudi de cas que es fa posterior per una banda, i per altra banda es fa un diagnòstic, és a dir, una aproximació estadística que la situació de l'exclusió financera femenina i el desenvolupament de les finances ètiques.

- Seguidament, s'expliquen diferents projectes, models i/o programes que s'han dut a terme tant a nivell espanyol, com europeu i mundial per aconseguir la inclusió. Aquesta secció explora fins a quin punt aquests projectes contribueixen a pal·liar o solucionar l'exclusió financera i concretament, la femenina.

- I finalment, es descriu el Programa Confia. Després de presentar la situació de la Illes Balears en termes d'exclusió financera, s'explica el funcionament del Programa, com es gestionen els microcrèdits, quins són els resultats que ha tingut i quin impacte ha tingut a l'exterior.

Amb aquesta estructura s'ha volgut anar dels aspectes més globals i teòrics als més concrets i específics. De manera que, amb els continguts dels primers apartats, es pugui tenir una conceptualització i una base de coneixements que ajudin a entendre amb més criteri i profunditat el que significa i les implicacions que té el Programa Confia.

II CONCEPTUALITZACIÓ

2.1. Aproximació teòrica: banca convencional, exclusió financera, exclusió financera femenina, autonomia econòmica, finances ètiques, inclusió financera, microcrèdits

Per tal de tenir un punt de partida de la situació en què ens trobem en matèria de finances ètiques i exclusió femenina, és important fer esment a diferents conceptes i aspectes a nivell teòric que ens serviran per a apartats posteriors, poder analitzar i desgranar l'estudi de cas.

Segons autors com J. P. Sanchis, la **banca convencional** ha mogut el món des de fa moltes dècades. La seva tendència s'estén a tots els països, de manera que les grans decisions polítiques preses pels governs nacionals estan directament influenciades pels bancs. Per aquest motiu, la major part d'aquestes decisions van dirigides a beneficiar-los a ells i a les gran corporacions empresarials amb les que mantenen acords. Així, la societat està al servei de les grans empreses i bancs, i els governs mantenen un acord tàcit amb ells de manera que quan sofreixen pèrdues o inclús entren en fallida, se'ls rescata amb diner públic i se'ls saneja per a posteriorment retornar a la seva iniciativa privada, com hem vist que ha passat amb la crisis financera del 2008 (Sanchis Palacio, 2015). És a dir, actualment vivim en un món governat per la oligarquia financera, on l'estil de vida està condicionat pels grans banquers i empresaris i els ciutadans queden sotmesos a ells.

Això provoca un creixement econòmic desigual i com a resultat, una de les conseqüències de major impacte: **l'exclusió financera**. La Comissió Europea defineix aquest fenomen com "el procés mitjançant el qual les persones es troben amb dificultats a l'accés i/o ús dels serveis i productes financers adequats a les seves necessitats i que els hi permeten portar una vida social normal a la societat a la qual pertanyen". Per tant, **l'exclusió financera està íntimament relacionada amb l'exclusió social i la pobresa.** Les persones en situació de pobresa o en risc d'exclusió social no poden accedir a diferents recursos o serveis i un d'ells, són els serveis financers. Encara que aquest serveis no siguin considerats necessitats bàsiques com el menjar o la roba, la seva carència pot ocasionar major pobresa al fer més difícil la possibilitat d'integrar-se econòmicament i socialment. De manera que l'exclusió financera produeix més exclusió social, creant així un cercle viciós difícil de trencar (Sanchis Palacio, 2015).

Com hem dit, una persona està en situació d'exclusió financera quan no pot accedit als serveis bàsics que ofereixen les entitats financeres. Concretament, aquests serveis bàsics

són: els serveis d'estalvi, els serveis de transacció i l'accés a crèdit, i en alguns casos, s'inclou també els serveis d'assegurances. Dependent dels serveis que no es té accés es parlarà d'exclusió financera parcial o total.

Com explica Global Findex **els grups que mostren més deficiències d'exclusió financera són els pobres, els joves, els residents rurals i les dones.** Aquest últim col·lectiu és el que ens interessa per aquest treball i és el que fa referència a l**'exclusió financera femenina**. Es tracta de bretxes de gènere davant de la disponibilitat de serveis i productes financers. Obstacles, condicionants (financers i no financers) i estereotips de gènere que ajuden a explicar i comprendre la variació en l'accés de les dones a les finances en alguns països. A més de les barreres i obstacles de les institucionals habituals, les dones s'enfronten a una sèrie de factors i estereotips socials i culturals que poden afectar la seva capacitat per accedir i usar els serveis financers (Demigurç-Kunta, Klapper i Singer, 2013).

Aquesta desigualtat limita l'**autonomia econòmica** i el desenvolupament d'alguns dels seus drets econòmics. Són desigualtats que remeten a un tipus de discriminació estructural exercida per institucions i, en general, per la pròpia lògica i organització del sistema financer que ha estat invisibilitzada enfront d'altres esferes socials sobre les quals existeix major conscienciació, protecció i incidència en relació a la desigualtat de gènere.

De manera que l'autonomia econòmica és clau per aconseguir l'autonomia en l'accés a béns i serveis que determinaran el benestar material de les persones. En la majoria dels països, els avenços en l'autonomia econòmica de les dones s'han materialitzat en la seva participació laboral. Potser per aquest motiu, ha estat definida com *"la capacitat de les dones per generar ingressos i recursos propis a partir de l'accés al treball remunerat en igualtat de condicions que els homes"* ("Observatori d'Igualtat de Gènere d'Amèrica Llatina i el Carib", 2016). No obstant això, l'autonomia econòmica és un concepte més ampli que el d'autonomia d'ingressos perquè engloba altres aspectes com l'accés a serveis d'estalvi o l'accés al crèdit i a les prestacions socials. Es refereix, per tant a la capacitat de les dones de ser proveïdores del seu propi suport i decidir quin és la millor manera de fer-ho.

D'altra banda, les empreses privades capitalistes es mouen per interessos econòmics i particulars, per la qual cosa difícilment tenen en compte els problemes de la societat. Si es basen en comportaments ètics, que lògicament ho poden fer, estaran en condicions de contribuir en part al creixement econòmic i social i a generar riquesa i treball, però sempre el seu fi, per definició, serà la maximitzar el benefici empresarial (Sanchis Palacio, 2015). És a dir, la democràcia en aquest tipus d'organitzacions, si existeix, està supeditat a l'interès particular dels seus propietaris i conseqüentment el capital sempre està per damunt del treball i de les persones. De manera que, per pal·liar aquesta divergència i l'exclusió social

que provoca, les empreses privades han d'incorporar en el seu funcionament criteris ètics i socials tant externs (respecte al medi ambient, creació de llocs de treballs de qualitat,...) com interns (igualtat de gènere, treball equitatiu,...). Així ho expressen les organitzacions que constitueixen l'anomenada Economia Social[1]. És a partir d'aquests valors que es pot potenciar que siguin els bancs els que estiguin al servei de les persones i dels interessos generals, creant un sistema bancari transparent i socialment responsable que eviti crisis financeres i econòmiques. Així ho demostren les **finances ètiques.**

Segons Ugo Biggeri, president de FIARE Banca Ètica, en el seu llibre "*El valor del dinero*" explica com "***l'economia i les finances orientades de manera ètica es plategen preguntes i cerquen respostes sobre les conseqüències de l'activitat econòmica***"*.*

Els principals punts que defineixen les finances ètiques, segon Biggeri, són:

- Consideren que **el crèdit**, en totes les seves formes, **és un dret humà**: no discriminen entre els destinataris dels usos dels fondos per raons de sexe, ètnia o religió, ni tampoc per raons de matrimoni. De manera que finança activitats de promoció humana, social i mediambiental, avaluant els projectes amb un doble criteri: la viabilitat econòmica i la utilitat social.

- Consideren l'**eficiència com un component de la responsabilitat ètica**: no és una espècie de beneficència, és una activitat econòmica vital, amb les seves adients responsabilitats, que pretén ser útil des del punt de vista social.

- No considera legítim l'enriquiment basat exclusivament en la possessió i l'intercanvi de diner: en aquest context, el tipus d'interès és una mesura de l'eficiència en la utilització i com una mesura de compromís perquè els estalviadors utilitzin **el diner en projectes vius i sostenibles.** En conseqüència, el tipus d'interès, el rendiment de l'estalvi, es diferent a zero, però ha de ser mantingut el més baix possible, basat a partir d'avaluacions econòmiques, però també socials i ètiques.

- **Són transparentes**: l'intercanvi financer té el deure de tractar amb discreció les informacions que obté sobre els estalviadors en el desenvolupament de la seva activitat, però això no treu que els dipositants tenen el dret a conèixer els processos de funcionament de la institució financera i les seves decisions sobre el crèdit i la inversió.

[1]Terme reconegut per la Comissió Europea durant la segona meitat dels anys 80 i que des de llavors s'ha convertit en un instrument de important rellevància per resoldre les injustícies provocades pel sistema capitalista.

- Preveuen la intervenció no només dels socis, sinó també dels estalviadors, en les decisions importants de l'empresa: les formes de **participació** poden incloure tant mecanismes directes d'expressió de les preferències com mecanismes democràtics de participació en les decisions.

- Tenen com a criteris de referència per a l'ús del fons la **responsabilitat social i mediambiental**. Exclouen, per principis, relacions financeres amb aquelles activitats econòmiques que obstaculitzen el desenvolupament humà i vulneren els drets fonamentals de les persones, com la fabricació o el comerç d'armes, les produccions greument lesives contra la salut i el medi ambient, les activitats que es basen en l'explotació de menors o en la repressió de les llibertats civils.

- Requereixen un **compromís integral i coherent** per part de la entitat, que orienti tota la seva activitat. L'intermediari es declara dispost a ser controlat per institucions de garantia pels estalviadors.

Per tant, d'aquests principals punts es desprèn una clara visió de canvi de les finances que afavoreix la construcció d'un món basat en la sostenibilitat, equitat i compromís social. Per altra banda, **les conseqüències no econòmiques de les activitats econòmiques es converteixen en un element central a la hora de dissenyar les estructures i processos de gestió**. Aquesta centralitat es contraposa al liberalisme i al laissez faire[2], encara que no a la idea del mercat ni a les llibertats que ofereix.

Dit amb altres paraules, les finances ètiques formen part d'aquest conjunt d'iniciatives que promouen l'economia solidària. Són projectes que rescaten el valor de la solidaritat, la confiança, la transparència, la proximitat, la no lucrativitat, la cooperació o la participació en l'àmbit de la intermediació financera i proposen altres maneres de funcionament oposats als que regeixen el sistema econòmic actual.

Amb aquests valors s'aproxima a **la inclusió financera.** Per aconseguir-la s'han de considerar les quatre dimensions claus que s'exposen a la següent taula (Taula 1).

Taula 1. Dimensions per la inclusió financera.

Accés: referit a la infraestructura financera disponible per realitzar els serveis

[2] Expressió francesa ("deixeu fer, deixeu passar") que il·lustra la teoria econòmica que preconitza una llibertat absoluta: lliure mercat, lliure manufactura, impostos molt baixos o nuls, lliure mercat laboral i intervenció mínima dels governs. Va ser usada per vegada primera per Jean-Claude Marie Vicent de Gournay, fisiòcrata del segle XVIII, contra l'intervencionisme del govern a l'economia.

Ús: relatiu al nombre de productes financers accessibles a les persones
Educació financera: coneixement i ús responsable dels serveis i productes financers. Aquest és molt important ja que les estafes bancàries són possibles. De manera que, la millor manera de reduir les taxes de morositat és formant als clients bancaris.
Protecció al consumidor: cercar les condicions equitatives entre proveïdors i consumidors.

Font: Elaboració pròpia a partir del llibre *"¿Es posible un mundo sin bancos? La revolución de las finanzas éticas y solidarias"* de J. R. Sanchis

Tal com diu Cristina de la Cruz a l'article *"Una lectura feminista sobre el carácter político y el poder emancipador de las finanzas éticas",* l'economia solidària ofereix una base d'anàlisi fonamental per dotar de sentit i conceptualitzar principis claus de l'economia feminista[3]. Concretament s'hi destaquen tres gran trets de l'economia ètica o solidària que fomenten la **inclusió financera femenina** (De la Cruz, 2014):

- ✓ **El caràcter polític de les finances ètiques i el seu compromís per una distribució no excloent i equitativa de les llibertats de les persones**. Aquest principi és clau per fonamentar la seva defensa del dret al crèdit i per tant, la possibilitats de garantir altres drets com la sostenibilitat de la vida i dels espai de cura. La seva preocupació no és precisament l'obtenció de benefici i l'acumulació del capital.

- ✓ El poder emancipador de les finances ètiques s'articula entorn a lògiques basades en la **confiança, la cura i la sostenibilitat de la vida**, *"que impliquen i exigeixen la descolonització del poder per possibilitar altres maneres de conèixer, i de fer diferents dels del domini modern, androcèntric i capitalista"* (De la Cruz, 2014).

[3]L'economia feminista és una corrent econòmica que ha denunciat repetidament la poca importància que des l'àmbit de l'economia se li concedeix a les condicions de vida de les persones, i reivindica altres formes de cooperació que ens permetin interrelacionar "d'una altra manera" (més equitativament) l'ordre econòmic i l'ordre social. Altres formes de construcció col·lectiva de les relacions econòmiques, altres formes de cooperació social que reforcin la idea de vincle i deute social i que estiguin basades en la cooperació, la complementarietat, la reciprocitat, així com també, autonomia, sobirania, reciprocitat i equitat.

- ✓ **El valor transformador de les finances ètiques denuncia els codis patriarcals de dominació, la falsa neutralitats dels diners i de les relacions financeres**. És a dir, les finances ètiques permeten aprofundir en els esquemes de la economia feminista i reconeixen el valor dels circuits econòmics de proximitat, basades en valors com la proximitat, la confiança i la solidaritat.

Per tal d'aconseguir aquesta inclusió financera s'han creat instruments alternatius específics als de la banca convencional, les anomenades "**microfinances**". L'origen d'aquestes es produeix amb la creació del Banc Grameen l'any 1974 a Blangadesh per part del professor d'Economia de la Universitat de Chittagong i Premi Nobel de la Pau 2006, Muhammad Yunus que, després de topar amb l'exemple d'una dona que lluitava per tirar endavant la seva família però que a causa dels abusius tractes dels intermediaris no podia, va buscar una solució per l'ocupació autònoma de la població desfavorida. Buscava un programa de creixement gradual que concentrava les seves activitats i atorgava major importància a les dones en detriment dels homes (Veciana i Milena, 2005). Així va sorgir la idea del Banc Grameen. Encara que, com s'ha explicat, en un primer moment les microfinances sorgissin als països en via de desenvolupament, actualment s'han anat estenent també per occident. De manera que la creació d'aquests instruments al servei de les persones en risc o situació d'exclusió actuen com a correctors de la desigualtat. Diversos autors com Sanchis i De la Cruz esmenten com les microfinances estan tenint una repercussió molt positiva en la inclusió financera i que sobretot, en les dones ja que ha tingut un impacte especialment positiu en les mesures d'integració econòmica d'aquest col·lectiu.

Dins aquests mecanismes de les microfinances hi trobem l'instrument dels **microcrèdits**. Es tracta d'un fenomen àmpliament desenvolupat durant els últims anys amb la finalitat de fer front a l'exclusió financera (Sanchis Palacio, 2015). Aquest mecanisme fomenta la provisió d'una quantitat de diners a persones que es troben en situació o risc de pobresa o d'exclusió social amb la finalitat d'ajudar-los a pal·liar o sortir d'aquesta situació. Aquestes pràctiques financeres estan basades en la sostenibilitat, de manera que es crea un cercle virtuós que permet anar incorporant, cada vegada, un major nombre de clients gràcies a la devolució del préstec juntament amb el pagament d'un tipus d'interès (préstec – devolució - nou). Això és possible per la baixa morositat que es produeix i pel reduït risc financer associat, ja que els projectes socials que es financen compten amb l'assessorament i el seguiment de l'entitat que concedeix el préstec, assegurant així la viabilitat econòmica (Sanchis Palacio, 2015).

2.2. Aproximació estadística: diagnòstic

En aquest segon apartat es fa una anàlisi de la situació d'exclusió financera i concretament, la femenina i com les microfinances han suposat un instrument per intentar pal·liar i/o solucionar aquesta situació, en termes estadístics. És a dir, a partir de xifres s'estudia les diferències sobre el paper i lloc de les dones en les finances a tres nivells: mundial, europeu i Espanyol. D'aquesta manera es podrà veure com ha afectat la globalització a nivell mundial, la crisis financera, quins són els països més afectats per aquesta exclusió i quina aplicació hi ha sobre les microfinances i els microcrèdits.

2.2.1. Exclusió a nivell mundial

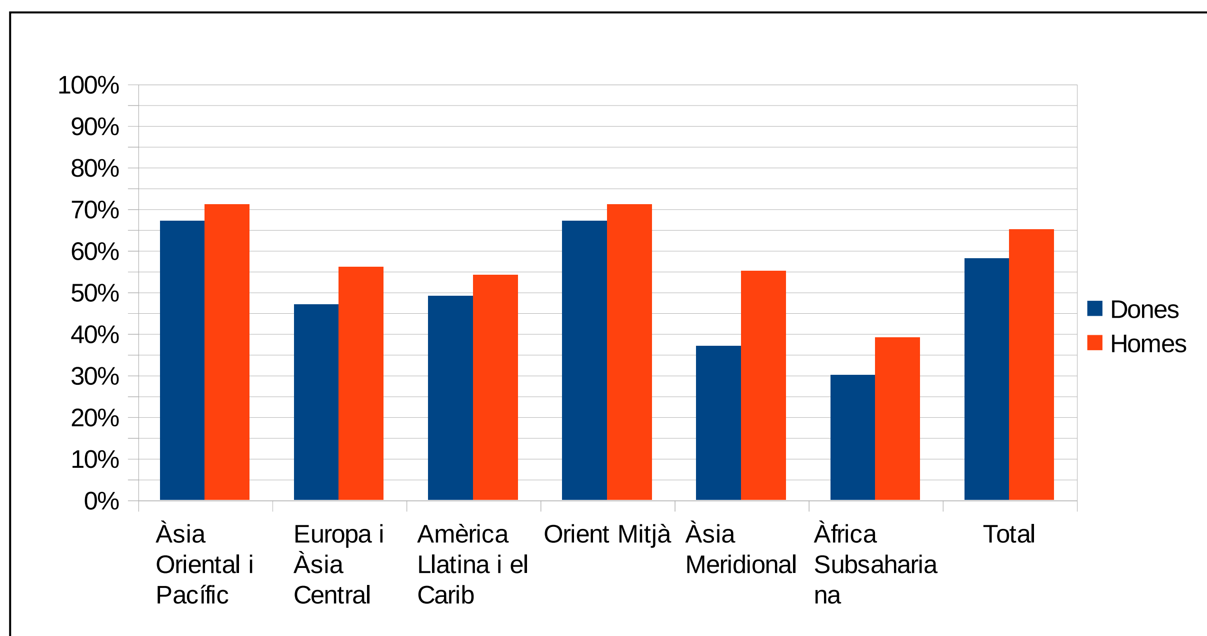
A nivell mundial, segons l'informe "Global Findex 2014"[4], el nombre de persones que tenen un compte va créixer en 700 milions entre 2011 i 2014. De manera que **el 62% de la població adulta del món té un compte bancari**; enfront del 51% hi havia en el 2011. De manera que actualment hi ha 2 milions d'adults que estan sense serveis bancaris. **Els països en via de desenvolupament són els que major nivell d'exclusió financera tenen** ja que, com s'ha dit en l'apartat anterior, l'exclusió financera està directament relacionada amb la situació de pobresa de la zona. Dit amb altres paraules, fa tres anys 2,5 milions d'adults estaven sense serveis bancaris i al 2014, aquesta xifra s'havia reduït a 2 milions d'adults, el que representa una disminució del 20%.

Segons el mateix informe, hi ha una bretxa de gènere significativa alhora de tenir un compte bancari, l'estalvi, el crèdit i el comportament dels pagaments. Al 2014, com es pot veure en el gràfic, el 58% de les dones a tot el món té un compte, comparat amb el 65% dels homes. Aquest xifra al 2011 era del 47% a les dones i el 54% en els homes. Això vol dir que a nivell mundial, **hi ha una diferència de 7 punts percentuals entre homes i dones de manera persistent, alhora de tenir en propietat un compte bancari.** Aquesta bretxa però, es dóna de diferent manera segons la regió. En els països en via de desenvolupament, la diferència augmenta una mitjana de 9 punts percentuals. Concretament i com es pot observar en el següent gràfic, és entre els habitants d'Àsia meridional on la bretxa de gènere entre els que tenen accés a un compte bancari és més gran, amb 18 punts percentuals (37% les dones i

[4] Global Findex és una base de dades que proporciona dades en profunditat sobre l'ús dels serveis financers de la població entre països i al llarg del temps. Consta de més de 100 indicadors, també es mostra per sexe, ingressos, i edat. Recollida en associació amb l'Enquesta Mundial Gallup i finançat per la Fundació Bill i Melinda Gates, el Findex global es basa en entrevistes d'uns 150.000 adults a nivell nacional i representatius seleccionats a l'atzar en més de 140 països.

55% els homes). Llavors, són les regions d'Europa i Àsia Central i l'Àfrica Subsahariana les que presenten una major bretxa. A l'Afganistan, per exemple, al 2011 només el 3% de les dones té un compte formal, xifra que en els homes arriba al 15% (Van Oudheusden, Demirguc-Kunt, Klapper & Singer, 2014).

Gràfic 1. Accés a un compte bancari separat per gènere i regions. 2014.

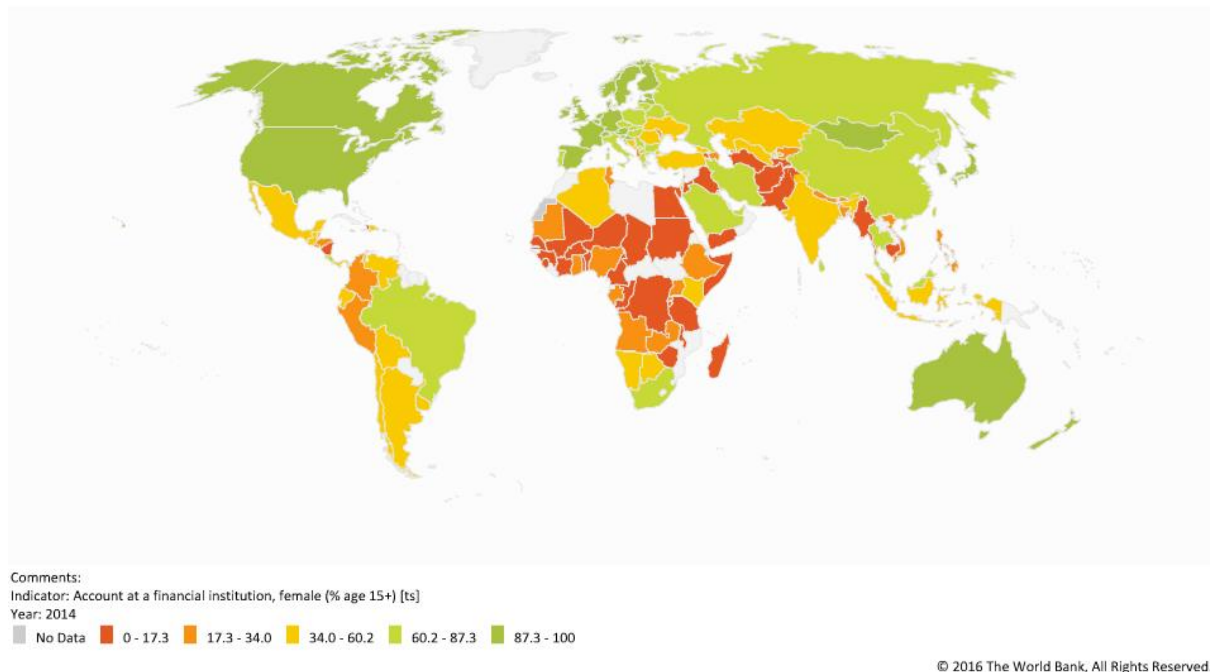

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Informe Global Findex 2014

Com s'explica a un article publicat pel Banc Mundial *"el problema és més greu que simplement obrir un compte bancari. De fet, les dones també estan molt en desavantatge respecte dels homes quan es tracta d'estalviar i demanar diners prestats a través d'institucions formals, fins i tot després de realitzar ajustos per neutralitzar els efectes de les característiques personals com edat, educació, ingrés i residència urbana o rural. A Amèrica Llatina, per exemple, el 8% de les dones informa haver estalviat de manera formal l'any passat, en comparació amb el 12% dels homes"*.

En les enquestes realitzades per Findex, les dones també citen la possibilitat d'utilitzar el compte d'una altra persona com a motiu per no obrir una pròpia. En efecte, el 26% de les dones dels països en desenvolupament -comparat amb el 20% dels homes- afirma no tenir un compte bancari perquè un membre de la família ja té un. Això probablement reflecteix la falta de titularitat dels actius entre les dones, la qual cosa pot afectar la seva independència econòmica i l'oportunitat de treballar per compte propi.

Gràfic 2. Accés de les dones a un compte bancari propi. 2014

Font: Base de dades de l'Informe Global Físdex 2014

A causa d'aquesta exclusió financera femenina, més dones que homes busquen mitjans alternatius per administrar les seves finances. Segons l'"informe Global Fíndex 2014", a l'Àfrica al sud del Sàhara, per exemple, el 53% de les dones que estalvien ho fa utilitzant un mètode comunitari informal, com estalvis rotatius i una associació de crèdit, en comparació amb el 43% dels homes que tenen estalvis. Per tant, aquestes alternatives de finançaments ètics omplen un gran buit.

Per altra banda, els microcrèdits concretament, com hem dit abans, són petits préstecs que es concedeixen a persones amb dificultats d'accés a la finançament convencional, amb la finalitat de resoldre els problemes de pobresa i exclusió. **A nivell mundial, més del 80 milions de persones posseeixen microcrèdits** per un import estimat de 40 mil milions de dòlars (Sanchis Palacio, 2015). També és rellevant destacar que el 2005 va ser declarat l'Any Internacional del Microcrèdit per les Nacions Unides. Per tant, es pot comprovar com és tracta d'un instrument de finançament àmpliament estès per tot el món. Conseqüentment, això ha suposat l'afavoriment del desenvolupament de les comunitats locals, destacant però per molts autors l'apoderament de la dona ja que la majoria del col·lectiu de sol·licitants és femení (Sanchis Palacio, 2015).

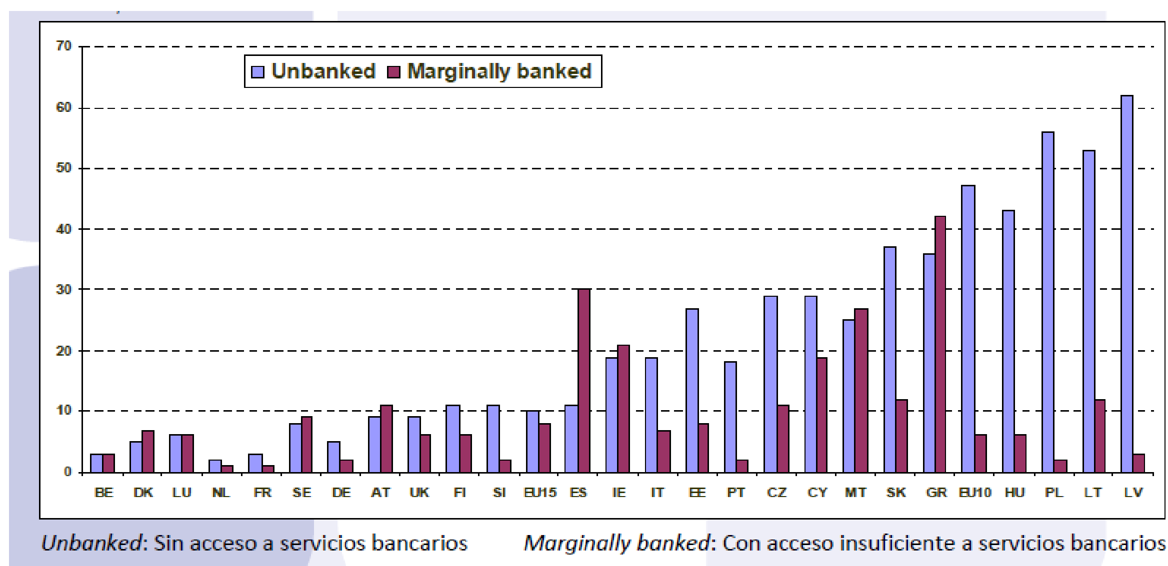
Per tant, a nivell mundial es pot observar com hi ha hagut un increment en la inclusió financera ja que ha augmentat en 700 milions el nombre de persones que tenen un compte bancari des del 2011 fins al 2014. Aquesta inclusió no s'ha reflectida en termes de gènere ja

que la bretxa entre dones i homes es segueix mantenint igual, amb una diferència de 7 punt percentuals, on l'home té un major accés als serveis financers que la dona. Per altra banda, també cal destacar la diferència entre regions. Aquells països en via de desenvolupament són els que tenen una bretxa major. Pel que fa als microcrèdits es pot observar com són un instrument d'inclusió que s'està estenent per tot el món i donant molt bons resultats.

2.2.2. Exclusió financera a nivell europeu

L'estudi "*Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion*" (Prestació de serveis financers i prevenció de la exclusió financera) realitzat per la Comissió Europea exposa que els països de la UE, **dos de cada deu persones no té accés a serveis bancaris transaccionals; aproximadament tres de cada deu no té estalvis i quatre de cada deu no tenen facilitats de crèdit.** Segons aquest mateix informe les persones amb baixos ingressos són els primeres afectades i, per tant, els aturats, els pares o mares sense parella que s'encarreguen de la cura dels seus fills a temps complet i les persones que no poden treballar per motius de malaltia o discapacitat. Els immigrants també es veuen particularment afectats. El fet de viure en una zona desfavorida augmenta la probabilitat d'exclusió financera, igual que viure en una zona rural dels països europeus.

Gràfic 3. L'exclusió financera dels diferents països de la Unió Europea. 2008

Font: Gràfic obtingut de l'informe "Financial Services Provision and Prevention of Financial Exlcusion"

Espanya com es pot observar en el gràfic, després de Grècia és el segon país que té una major insuficiència a l'accés de serveis bancaris, el triple que la mitjana europea. Pel que fa però a l'exclusió financera total, és a dir, a persones que no tenen accés a cap tipus de servei bancari, Espanya està dintre de la mitja europea.

Per altra banda, si ens centrem en **el col·lectiu de dones**, com es pot veure en la següent taula, **estan més afectades que els homes en l'exclusió financera. Les europees tenen el doble de probabilitat de trobar-se completament excloses dels serveis financers que els homes.** El 36% del 5 % (1'8 %) que està en exclusió financera no té accés al crèdit mentre que les dones és del 43% del 8% total (3,44 %). Al mateix passa en no tenir accés al servei d'estalvi o a les transaccions, les dones sempre queden més excloses a aquests serveis (Kempson, Anderloni, Bayot, Błędowski & Iwanicz-Drozdowska, 2008).

Taula 1. Distribució per gènere de l'exclusió financera a l'EU

Percentage (%)		Exclusió financera	No té accés al crèdit	No té accés al servei d'estalvi	No té accés a les transaccions
Gènere	Homes	5	36	28	16
	Dones	8	43	32	20

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe "Financial Services Provision and Prevention of Financial Exlcusion"

Per tal de pal·liar aquesta situació, la Comissió Europea ja va assenyalar la importància del paper dels microcrèdits en considerar que s'han convertit en *"una eina vàlida per lluitar contra la pobresa a Europa i treure del sistema de prestacions socials a les persones en atur mitjançant la promoció de l'autoocupació".* Així ho demostra realitzant i promovent diferents projectes: l'Execusió de l'Intrument Europer de Microfinançament Progress en 2013, la mobilització de 237 milions de euros per part de la Comissió Europea i el Fons Europeu en préstecs per recolzar a 20.000 microempreses europees, recolzament a molts països europeus a traves d'inversos per part del Banc Europeu per fomentar el microcrèdit, entre altres.

2.2.3. Exclusió financera a nivell espanyol

Per entendre l'exclusió financera a l'estat espanyol s'ha de diferenciar abans de la crisis econòmica i després de la crisis.

Abans de la crisis, Espanya era un dels països europeus amb un major grau de bancarització. Segons Eurostat, **el 2008 un 1,3% de la població no tenia un compte corrent, llibreta d'estalvi o dipòsit en una entitat financera.** El nombre d'oficines bancàries que operaven al nostre país era aproximadament el mateix que la suma de les existents al Regne Unit i Itàlia. I el nombre de caixers automàtics era major al d'Alemanya o França, malgrat les diferències de grandària i poder adquisitiu entre Espanya i aquests països. Concretament Espanya tenia una bancarització del 97'7%.

Degut a la crisis hi va haver una reestructuració bancària que va suposar, com esmenta el catedràtic d'economia Joan Ramon Sanchis, el tancament d'unes 10.000 oficines, fet que propicia l'acomiadament d'unes 42.000 persones. Això, segons ell, ha provocat l'eliminació de la majoria d'entitats de l'antic sistema de caixes, en benefici de la mida i volum de negoci dels bancs, que se n'han vist beneficiats. Conseqüentment, es prioritzen els criteris de productivitat, davant la funció social, i "*han deixat una part de la població, generalment la més vulnerable, sense accés a serveis financers*". De manera que, com explica la Societat Cooperativa de Oikocrèdit, *"el resultat d'això són 2'6 milions de persones en exclusió financera a l'Estat espanyol i 12,1 milions de sub-atesos*". Per tant, com explica Sanchis, "***la crisis financera el que ha fet ha estat estendre la generalització del fenomen d'exclusió financera també en el món occidental*"**. Tot i així, Espanya segueix sent el segon país de l'eurozona amb el major nombre d'oficines per habitant.**

Si ens fixem en els motius de l'exclusió, es pot observar com una de les causes més rellevants és per motius econòmics, i on la majoria d'aquestes persones són dones, concretament un 55%.

Fent referència en aquest mateix tema de l'exclusió financera femenina, l'estudi realitzat al País Basc per SETEM Hego Haizea mitjançant enquestes a 625 persones i 48 visites a entitats bancàries de Kutxabank, BBVA, Banco Santander Central Hispano, La Caixa, Caja Laboral i Banc Sabadell, va confirmar de manera clara que "*quan una persona travessa la porta d'un banc, el fet que sigui home o dona condiciona la forma en què va a ser atesa*" (De la Cruz, Zuazo & Alija, 2015). Els resultats de l'estudi van evidenciar un comportament diferent cap a les dones, a les que, en línies generals, se'ls demanen més requisits així com informació de tipus personal, com l'estat civil on gairebé en la meitat de les ocasions se li pregunta a la (Taula 2) i per la vida laboral, on en el 20,8% de les dones se'ls hi pregunta sobre aquest tema. Per contra, com es pot veure en el gràfic, l'home mai se li preguntava per la seva vida laboral i resultava anecdòtic que és indagués en el seu estat civil (només el 8%). De la mateixa manera, a la dona se li va exigir un avalador en la meitat dels casos mentre que per a l'home no va ser una exigència rellevant.

Taula 2. Informació sol·licitada sobre les circumstàncies personals i familiars de la persona sol·licitant

	Nivel formativo	Si en la decisión están involucradas otras personas	Si la compra la realizas por tu cuenta o con otra(s) persona(s)	Vida laboral	Estado civil	Hijos/as	Para qué se solicita el préstamo	Motivos de poner este negocio	Experiencia en el sector/tipo de negocio
	0,00%	54,20%	54,20%	20,80%	41,70%	4,20%	100,00%	50,00%	100,00%
	0,00%	0,00%	33,30%	0,00%	8,30%	8,30%	87,50%	12,50%	75,00%
TOTAL	**0,00%**	**27,10%**	**43,80%**	**10,40%**	**25,00%**	**6,30%**	**93,80%**	**31,30%**	**87,50%**

Font: Taula extreta de l'informe "Finances i desigualtats de gènere"

Aquesta desconfiança en la capacitat de les dones, a més, els afecta en forma de pitjors condicions de crèdit. Així, "*en el cas del crèdit hipotecari, a l'home li van oferir fins a 160.000 euros mentre que en els casos en què es va confirmar una quantitat concreta a la dona se li van assegurar 95.000 euros*" (De la Cruz, Zuazo & Alija, 2015). Un altre aspecte rellevant en el qual es pot apreciar la diferència entre homes i dones és en l'interès mostrat en la clientela. Així l'estudi revela que en el 87,5% dels casos es va prestar un major interès a l'home enfront del 50% dels casos que es van presentar amb les dones[5].

D'altra banda, es dóna l'exclusió geogràfica. Des de l'esclat de la crisi ha augmentat, fins el 2012, en 81.282 les persones que vivien en municipis on no existia cap oficina bancària. Segons un estudi de la Universitat de Salamanca, un 40% dels municipis de l'Estat espanyol no compta amb cap oficina bancària.

Aquesta exclusió financera genera preocupació en les entitats de finances ètiques i les caixes d'estalvis, que es centren en combatre-la a través de les seves línies d'inversió, però també a través d'activitats educatives i de sensibilització en totes les seves facetes. Per tant, **són les entitats ètiques i cooperatives les que s'encarreguen d'aquesta falta d'accés a serveis financers a través demicrofinances o les finances ètiques i cooperatives d'àmbit més local** (Sanchis Palacio, 2015).

Segons el catedràtic d'Análisis Económic de la Universitat de València, Joaquín Maudos, *"les caixes d'estalvis són amb diferència les més actives en el foment de la inclusió financera, ja*

[5]Es va analitzar mitjançant tècniques de feedback usades habitualment per tancar operacions.

que rescaten de l'exclusió al 2,2% de la població espanyola, és a dir, a 1.063.166 habitants que resideixen a 995 municipis en què només hi ha sucursals de caixes d'estalvis".

Per altra banda, si ens centrem en els microcrèdits a Espanya es caracteritzen per concedir-se a títol individual als col·lectius més desafavorits i vulnerables. De manera que **els beneficiaris potencials són les dones amb un 58% del total de les operacions**, els immigrants, els aturats de llarga durada, les llars monoparentals, els majors de 45 anys i els discapacitats.

Els primers microcrèdits, que es van començar a concedir a Espanya per entitats financeres, daten de l'any 2001. Dins dels programes de microcrèdits es poden diferenciar els següents:

2. Els que ofereixen les **entitats financeres, principalment les caixes d'estalvis** dins la seva obra social (Caixa Catalunya, la BBK, la Caixa Galícia, la Caixa Granada, la Caixa i la CAI) que a finals de l'any 2006, aquestes caixes d'estalvis espanyoles, amb l'objectiu de fomentar el desenvolupament dels microcrèdits, van constituir l'anomenada "Xarxa Espanyola de Microfinances".

3. Els que ofereixen **l'Administració Pública**: Línia de Microcrèdits de l'ICO (Institut del Crèdit Oficial) que es va crear l'any 2003 amb la col·laboració del Fons Europeu d'Inversions per a millorar les condicions de finançament ofertes als beneficiaris dels microcrèdits, el programa "Microcrèdits per a Dones Emprenedores i Empresàries", subscrit per primera vegada l'any 2008, promogut pel Ministeri d'Igualtat, d'Indústria, Turisme i Comerç i en el qual també col·labora la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis (CECA).

Pel que fa estrictament a **les finances ètiques**, segons l'Observatori de les Finances Ètiques **a l'Estat espanyol la seva activitat continua creixent**, l'evolució de les seves xifres contrasta amb les del conjunt del sistema financer, tant l'estalvi com el nombre de clients d'aquestes entitats i la xifra de préstecs.

- **Volum de l'estalvi.** Les entitats de finances ètiques gestionen un volum d'estalvi que es situa al voltant dels 1.500 milions d'euros. Aquesta xifra suposa un increment de l'estalvi recollit que es situa per sobre del 16%, mentre que el creixement dels dipòsits gestionats pel sistema financer durant el 2014, segons dades del Banc de Espanya, ha tingut un comportament pla.

- **Xifra de préstecs**. Els préstecs realitzats per les entitats de finances ètiques s'incrementa un 6% durant el 2014.

- **Confiança en la Banca Ètica.** Es pot afirmar l'augment de la confiança en la banca ètica. El nombre de clients / usuaris, amb un increment de quasi el 18% durant el 2014, és de més de 180.000, amb unes aportacions al capital social d'aquestes entitats de més de 129 milions d'euros i que representen un increment del 18% sobre l'any anterior.

III MODELS D'INCLUSIÓ SOCIAL I FINANCERA

En aquest apartat es vol mostrar diferents projectes, models i/o programes que s'han dut a terme tant a nivell espanyol, com europeu o mundial. Tal com exposen diferents informes, articles i entrevistes realitzades, hi han diferents estratègies aplicades en els diversos països i regions, en els quals es poden identificar alguns mecanismes financers importants per aconseguir la inclusió. Aquesta secció explora fins a quin punt aquests projectes contribueixen a pal·liar o solucionar l'exclusió financera i concretament, la femenina.

3.1. A nivell mundial

Per explorar els instruments existents a nivell mundial, s'han agafat tres organitzacions diferents:

- **Banc Grameen**, pel fet de què es tracta del primer banc que es va originar amb els ideals i valors de les microfinances i la inclusió financera de les zones rurals empobrides.

- **Women's World Banking** ja que es tracta d'una organització de referent mundial en el tema de la inclusió financera femenina, tant per la seva extensió geogràfica com pels resultats positius en la inclusió financera femenina.

- **Microcrèdit Dona**. És un exemple dels múltiples programes que es realitzen a Amèrica Llatina, zona on el tema de l'exclusió financera està molt present i per tant, on s'hi troben un major nombre d'estudis i programes per la inclusió financera.

Microcrèdit Dona és un simple exemple que reflecteix la visibilitat de la problemàtica i la cooperació que es troba a Amèrica Llatina i conscienciació per solucionar l'exclusió financera femenina.

3.1.1. Banc Grameen

Com s'ha dit en apartats anteriors, el projecte Grameen Bank va néixer a Jorba, un poblet de BanglaDesh l'any 1974 pel professor d'Economia de la Universitat de Chittagong i Premi Nobel de la Pau 2006, Muhammad Yunus que, després de topar amb l'exemple d'una dona que lluitava per tirar endavant la seva família però que a causa dels abusius tractes dels intermediaris no podia, va buscar una solució per l'ocupació autònoma de la població desfavorida (Veciana & Milena, 2005). Amb aquesta finalitat, s'ha creat un banc que ha revertit la pràctica bancària convencional mitjançant l'eliminació de la necessitat de garantia i creant un sistema bancari basat en la confiança, la participació i la creativitat. D'aquesta manera és vol combatre amb la pobresa i ser una eina pel desenvolupament de les condicions socioeconòmiques dels que estan en situació de pobresa.

Per tant, el paper principal del Grameen Bank és proporcionar microcrèdits: **grups de cinc persones reben diners en préstec, amb molt pocs requisits, però el grup sencer perd la possibilitat de nous crèdits si un d'ells no l'aconsegueix pagar.** Això crea incentius econòmics perquè el grup actuï de forma responsable i converteix el banc en econòmicament viable.

D'aquesta manera, segons xifres de la seva pàgina web, a partir de 2.568 sucursals i amb la prestació dels seus serveis a 81.392 llogarets, **cobreixen el 97% del total dels llogarets de Bangladesh al 2015. Això suposa un total de 8,81 milions de prestataris, dels quals 8,55 són dones, és a dir, aquest col·lectiu representa un total del 97%** ("Grameen Bank | Bank for the poor - Home", 2016).

3.1.2. Women's World Banking

Women's World Banking es va establir el 1979 a Nova York per donar servei a les dones empresàries empobrides**. L'objectiu és construir una xarxa de sòlides institucions financeres a tot el món i garantir que l'actuació es centri en les dones com a clients, innovadores i líders.**

La missió de la xarxa global Women's World Banking és ampliar el patrimoni econòmic, la participació i el poder de les dones amb baixos ingressos i les seves famílies, ajudant-los a accedir als serveis financers, al coneixements i als mercats. **WWB és una xarxa global de 40 proveïdors de microfinances, que treballen en 29 països. La xarxa serveix a 24 milions de microempresaris** ("Homepage - Women's World Banking", 2016). Per altra banda, WWB entén que pel disseny del producte s'ha de començar primer per la investigació, comprenent la vida de la dona i poder projectar i desenvolupar els serveis necessaris per les dones i sostenibles per la institució financera. Per això, té assessors i experts tècnics que realitzen estudis i treballen per oferir una àmplia gamma de serveis tècnics i d'assessorament i de promoure activament l'aprenentatge de bones pràctiques.

D'aquesta manera, com s'esmenta en la seva pàgina web, **ha aconseguit que 640.598 dones tinguessin accés als seus productes**, amb la finalitat de millorar les condicions econòmiques de les famílies pobres en països en via de desenvolupament capacitant a les dones ja que WWB creu fermament que quan a una dona se li donen les eines per desenvolupar un petit negoci, està capacitada per la creació de béns i la bona gestió i així canviar la seva vida i la de la seva família. Per fer-ho, WWB treballa per enfortir la xarxa d'organitzacions de microfinances i bancs que hi pertanyen, on totes comparteixen el compromís d'ajudar a l'accés a serveis i informació financera de dones empobrides.

3.1.3. Microcrèdit Dona

Es tracta d'un projecte fundat el 30 d'octubre del 1966 a Perú i originat a través d'uns grups de dones organitzades a partir del Comitè de Desenvolupament de la Família (CODEFAM), *"òrgan que representa a la dona, instaurat per valorar el paper que exerceix en les unitats familiars de la Cooperativa Agrària Cafetalera La Florida i a qui s'atorga la tasca principal de gestionar el desenvolupament familiar sota l'enfocament d'apoderament de la dona cafetalera, promoure l'equitat de gènere i millorar l'administració de l'economia de les famílies sòcies de la cooperativa "* (Pérez Alva, 2012). Aquest Comitè s'organitza amb la participació de sòcies de la Cooperativa Agrària Cafetalera La Florida (C.A.C.), amb la finalitat d'acabar amb els abusos dels intermediaris/es en l'exportació de cafè, producte que representa un sector econòmic prioritari per a milers de famílies i conscients de la importància de la força col·lectiva.

Aquest projecte vincula les dones de CODEFAM, desenvolupant una estratègia de microfinances solidàries de gènere, denominada "Microcrèdit dona", a fi d'articular-se a un

treball territorial en diferents districtes, centres poblats menors i comunitats de la seva província. Els crèdits s'atorguen per activitats productives diversificades, diferents al cultiu de cafè. Segons l'informe de gestió de la presidenta, la inversió dels microcrèdits reporta (Pérez Alva, 2012):

- Manteniment de plantació de plàtans
- Engreix de bestiar boví
- Ampliació de mini cellers
- Manteniment de cultiu de pinya, Kion i blat de moro

Aquestes activitats productives han de tenir com mira ser rendibles i al mateix temps desenvolupar capacitats per a l'emprenedoria i sosteniment de nous micronegocis, sobre la base de valors de solidaritat, cooperació i fidelitat. **Constitueix una porta per promoure l'equitat de gènere, l'apoderament de les dones i la participació en els òrgans de govern i suport de la cooperativa**. De manera que el crèdit es compon de petites sumes, tot i que va incrementant en la mesura que la sòcia mostra responsabilitat en el pagament, però no aconsegueix incrementar massa, mantenint una suma limitada de màxim de sis-cents dòlars. El procés d'atorgament del crèdit inclou, a més, un component de desenvolupament de capacitats empresarials, un altre tècnic-productiu i un apoderament personal. Per això, **constitueix una estratègia de microfinances, perquè no només té en compte l'atorgament de crèdits, sinó una perspectiva més integral, on s'articula el crèdit a accions preventives i promocionals** desplegades des d'una altra instància: el comitè d'educació, que com deia Sanchis és essencial per arribar a la inclusió financera.

El seu funcionament i organització consisteix a identificar sòcies que vulguin integrar-se al CODEFAM, per tal de complir el seu objectiu principal: la producció i comercialització de cafè de les seves socis i sòcies als diferents mercats del món. Amb aquesta finalitat, CODEFAM s'organitza en 18 comitès, que congreguen 380 dones sòcies inscrites directament. Elles anualment trien a les representants que assumiran la seva gestió: Presidenta, vicepresidenta, secretària, primer i segona suplent. En el marc del pla estratègic 2008-2012 han aconseguit definir com a missió: "*contribuir al desenvolupament de les famílies cafeteres de la CAC La Florida a través del desenvolupament de capacitats de gestió empresarial i habilitats socials dels seus membres; organització i serveis financers solidaris per a l'enfortiment de les activitats productives diversificades; formulades en forma participativa*" (Pérez Alva, 2012). Per a això, un paper important que juga la seva presidenta i la junta

directiva, es que apropen a través de xarxes informatives a sensibilitzar les dones, mostrant els avantatges d'accedir al crèdit i a les diferents accions promogudes des el CODEFAM.

A partir d'aquesta experiència s'ha aconseguit institucionalitzar el CODEFAM, el qual figura com a part dels estatuts, les polítiques i l'estructura orgànica de la Cooperativa La Florida. Ha aconseguit, a més, generar un fons de recursos propis per les seves accions anuals, independent dels fons manejats des de l'administració central de la cooperativa. **L'experiència mostra que en el procés d'atorgament del crèdit es van entreteixint xarxes de solidaritat entre dones, amb diferents responsabilitats i càrrecs, que més enllà del crèdit van identificant necessitats pròpies de la vida quotidiana d'elles i emprenent accions per superar-les, com la prevenció de la violència, l'enfortiment de l'autoestima, la promoció de la salut sexual i reproductiva, etc**.

3.2. A nivell europeu

En aquest cas, s'ha elegit una de les banques basades amb els valors de les finances ètiques i que té una major expansió a la Unió Europea. A més a més, es tracta d'una Banca que té diverses actuacions, tant directe com indirectes, per la inclusió financera femenina: **Banca Populare Etica**

3.2.1. Banca Populare Etica

Banca Populare Etica d'Itàlia és una de les experiències més importants a nivell europeu i amb més èxit de creixement. Es tracta d'un banc cooperatiu que va néixer a Itàlia a la dècada de 1990 i que opera amb el nom de FIARE a Espanya des del 2005. Fou creada per la necessitat de trobar finançament i crèdits per al sector no lucratiu italià, sobretot per les organitzacions socials, les cooperatives de treball i les cooperatives socials. Com expliquen a la pàgina web, *"volen ser una eina al servei de la transformació social a través del finançament de projectes de l'economia social i solidària i la promoció d'una cultura de la intermediació financera, sota els principis de la transparència, la participació, la democràcia i el crèdit com a dret"*. És a dir, **volen recuperar el valor social del diner a través de projectes finançats sotmesos a una atenta avaluació econòmica, social i ambiental.**

Per desenvolupar la seva activitat, el banc s'inspira en els principis de les finances ètiques que, com s'ha esmentat en apartats anteriors, són els que tenen present les conseqüències

no econòmiques de les accions econòmiques, el crèdit és un dret humà, l'eficiència i l'austeritat en els serveis, transparència en totes les operacions, participació en la presa de decisions de l'empresa, entre altres (FETS). **Actualment, té més de 30.000 persones sòcies, entre les quals 25.000 són persones físiques i més de 4.000 són entitats no físiques.**

Pel que fa al tema del gènere i de com Populare Banca Etica és relaciona amb ell, podem trobar diverses línies de treball a analitzar:

- Cal destacar **l'organització interna**. En els estatuts de Populare Banca Etica s'estableixen, en l'Article 31, que al Consell d'Administració del Banc, l'òrgan màxim de direcció de l'entitat i compost per un mínim de nou fins a un màxim de tretze consellers, almenys **un terç dels components ha d'ésser representat per el gènere femení**. Això suposa que dels 13 consellers, almenys 5 han de ser del mateix gènere. Per exemple, en l'actualitat el Consell d'Administració té una majoria de representació que és femenina. D'altra banda, el Comitè d'Ètica, òrgan que té la funció de controlar el compliment del codi ètic del banc, està composat 6 dones i un home. Per tant, això ja reflecteix la visió i la consciència que hi ha sobre aquest tema, fent que hi hagi la major equitat possible.

- Per altra banda, es troba tota una part de **comunicació que atén a la qüestió de gènere** amb un llenguatge inclusiu. En la seva pàgina web es publiquen notícies, articles,... sobre aquesta qüestió, com són *"Economía y finanzas al servicio de las persones, de todas las personas*" de Alessandra Smerilli, "*Una lectura feminista sobre el caràcter político y el poder emancipador de las finanzas éticas*" de Cristina de la Cruz, o "*La igualdad de género en el mundo financiero*"de Elisabetta Tramonto. Per tant, per part de Populare Banca Etica si que es fa una **educació financera** i que, com diu Sanchis, és molt important per tenir un coneixement de la situació i per tant, fer un ús responsable i conseqüent dels serveis financers.

- Pel que fa a **l'Àrea Populare Banca Etica i els seus projectes finançats**, dir que financen diverses entitats que treballen en la cooperació del desenvolupament, la inserció sociolaboral, la lluita contra la exclusió, etc.., on el tema de gènere és transversal a totes elles, encara que no central. Per exemple: **Andaira** (entitat que té com a missió respondre les demandes actuals, de forma àgil, creativa i resolutiva, posant a les persones al centre d'atenció), **Via Campesina** (moviment internacional que agrupa milions de camperols i camperoles, petits i mitjans productors, pobles sense terra, indígenes, immigrants i treballadors agrícoles de tot el món), **Idealoga**

(entitat que a través de serveis de consultoria, psicologia i intervenció social vol promoure solucions intel·ligents, creatives , senzilles i sostenibles per millorar la comunitat).

- També tenen **altres entitats sòcies que treballen en temes de Microcrèdits** on l'apoderament de la dona emprenedora és un dels pilars, com ara **Oikocredit** que es tracta d'una cooperativa internacional de finances ètiques que canalitza els estalvis de persones i organitzacions compromeses de països desenvolupats cap al finançament de projectes empresarials amb contingut social en països en vies de desenvolupament. Al 2015 la cooperativa tenia 53.000 inversionistes, 1.670 socis i els clients beneficiats pels socis de microfinances és de 35 milions de persones, de les quals el 86% són dones. Una altra entitat sòcia de Populare Banca Etica es **Microfides**. És una fundació de microfinances que aposta pel desenvolupament i desenvolupament del països empobrits, i específicament per aquelles persones que es troben en situació d'exclusió.

3.3. A nivell espanyol

I finalment a nivell espanyol s'ha elegit un programa de referent per aconseguir la inclusió financera femenina ja que es tracta d'un acord que vincula l'àmbit privat: entitats bancàries, l'àmbit públic: Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (MSSSI) i concretament, l'Institut de la Dona i el tercer sector: associacions i ONG's. Es tracta del **Programa de Microfinançament per a Dones Emprenedores**.

3.3.1. Programa de Microfinançament per a Dones Emprenedores

El Programa de Microfinançament per a Dones Emprenedores és un programa iniciat al 2008 i que sorgeix de la necessitat d'incorporar als serveis d'emprenedoria inclusiva a les persones en risc d'exclusió a l'accés a microfinançament ja que és un dels problemes a què s'enfronten a l'hora d'emprendre algun projecte. Amb aquest acord es pretén prestar una atenció integral en tot el procés emprenedor a dones en situació de vulnerabilitat. El programa va sorgir en virtut del conveni firmat per l'Institut de la Dona i la Direcció General de la Petita i Mitjana Empresa (DGPYME), en col·laboració amb altres associacions i ONG's, que després de detectar les necessitats de finançament en l'àmbit de les dones emprenedores amb dificultats d'inclusió social o financera, van aconseguir que les caixes

d'estalvis s'adherissin a l'acord i atorguessin microcrèdits a aquells projectes que consideressin viables des del punt de vista econòmic i empresarial.

De manera que **l'objectiu del programa és promoure la inclusió sociolaboral de dones en situació d'atur a través de la formació tècnica, el desenvolupament de competències emprenedores i l'assessorament en emprenedoria**.

Concretament, es tracta d'un assessorament adaptat a les necessitats específiques de les dones participants, de manera que vagin generant processos d'aprenentatge per fer front a la presa de decisions, els obstacles i les dificultats, fent especial èmfasi en l'àmbit del finançament. Es posa a disposició de les emprenedores un Fons de Microcrèdits per a la posada en marxa de diversos negocis, concedint aquests diners en petites quantitats i gestionat com microcrèdits per una entitat amb àmplia experiència en microfinançament, que gestiona aquest fons i el seu seguiment.

El programa comença amb una avaluació del perfil de la persona i de la idea de negoci on es valoren els aspectes a treballar i les necessitats formatives de la persona. A més a més, per tal d'assolir els objectius del programa i assegurar la inclusió financera femenina, el projecte consta de les següents activitats:

- Tallers formatius pràctics
- Assessorament tècnic sobre la idea
- assessorament financer
- Seguiment del microcrèdit i consolidació del negoci

Amb aquestes actuacions **entre els anys 2013 i 2015 s'han destinat més de 10 milions d'euros en microcrèdits** amb l'objectiu de fomentar la igualtat real i efectiva entre dones i homes en l'àmbit laboral i empresarial.

Al mateix 2015, s'ha renovat el conveni, on la directora de l'Institut de la Dona i per la Igualtat d'Oportunitats, Carmen Plaza, i el president de MicroBank, Antoni Vila Bertran, signen un conveni de col·laboració per donar suport financer a dones emprenedores. El banc social de "la Caixa" posarà a disposició d'aquest projecte una línia de crèdit de tres milions d'euros. Aquests microcrèdits es concedeixen sense requeriments d'avals, no tenen comissions d'obertura, estudi o amortitzacions.

En l'acte de la signatura del conveni, Carmen Plaza ha ressaltat que *"promoure l'emprenedoria femenina i donar suport a les emprenedores és clau per generar ocupació i incrementar la productivitat i la cohesió social del nostre país"* (MSSSI).

IV ESTUDI DE CAS: PROGRAMA CONFIA DE LES ILLES BALEARS

4.1. Exclusió financera, finances ètiques i microcrèdits a les Illes Balears

Per una banda, com s'ha dit en apartats anteriors, l'exclusió social va molt lligada a l'exclusió financera ja que una situació pot portar a l'altra i per altra banda, les dades estadístiques de l'exclusió financera a les Illes Balears són molt escasses i/o gairebé nul·les. Per aquests dos motius s'han agafat les dades de l'INE sobre l'exclusió social de les Illes.

Si ens fixem amb l'"Enquesta de l'evolució de la carència material" del 2013, observem que el 48,8% de les persones no es pot permetre anar de vacances al menys una setmana cada any i que el 43% no té capacitat per afrontar despreses imprevistes. Per altra banda, a l' "Enquesta de les dificultats per arribar a final de mes" mostra com el 34,5% té una certa dificultat en arribar a final de més. Per tant, aquests índexs demostren una certa vulnerabilitat econòmica. Conseqüentment, aquestes dificultats o risc és un impediment alhora de voler accedir a serveis financers ja que, molts bancs, veuen perillar la capacitat del retorn dels préstecs tan hipotecaris, com personals,... (Sanchis Palacio, 2015).

Pel que fa al tema de les **finances ètiques** a Mallorca, trobem tres bancs a recalcar: Populare Banca Etica (Fiare), Triodos Bank i Caixa Colonya de Pollença.

Tal i com s'ha comentat en paràgrafs anteriors, **Banca Populare Etica** és un dels bancs més estesos a Europa que promou les finances ètiques i els seus valors corresponents. Aquest banc s'estructura en diverses àrees geogràfiques, amb diferents òrgans de participació i una estructura dinàmica. A nivell local s'organitza a través de persones sòcies, com és el cas de les Illes Balears, on a partir del GIT (Grup d'Iniciativa Territorial) de Fiare Banca Ètica fa difusió de les finances ètiques, informa a les persones i entitats sòcies sobre l'activitat del banc i dóna a conèixer els projectes que són propers als plantejaments de les finances ètiques. Això es fa a través de la realització de diferents activitats com assemblees, activitats de formació i educació en finances ètiques, xerrades, presentacions i participació en actes públics i participació a fires, preferentment les relacionades amb l'Economia Social i

Solidària. És el cas per exemple, de la participació a la II Fira Mercat Social de Mallorca que es va fer el 19 i 20 de març d'aquest any.

Per altra banda, **Triodos Bank** és un banc ètic d'origen holandès d'abast europeu amb més de 30 anys d'experiència que va arribar a l'estat espanyol l'any 2004. Tal com explica en la seva pàgina web, posa en pràctica una política d'inversió responsable, especialitzada en la natura i el medi ambient, en la integració social de persones en risc d'exclusió social i en la cultura (activitats artístiques i culturals, educació, arts plàstiques i escèniques, música, desenvolupament personal i espiritual, turisme sostenible i cultural). Els resultat ha estat un creixement del 26% al 2015 respecte a l'any anterior, obtenint un benefici net de 3 milions d'euros a Espanya. En el cas de les Illes Balears al 2011 es va implantar la primera sucursal, concretament a la ciutat de Palma. Actualment, aquesta sucursal, està finançant 69 entitats / organitzacions / iniciatives d'arreu de les Illes Balears com per exemple: Associació Síndrome de Down de Marratxí, Amics de la Terra de Palma, Bioconstrucció,...

I finalment, la més rellevant, **Caixa Colonya de Pollença**. Va ser fundada l'any 1880 per Guillem Cifre de Colonya, persona que dugué a terme tota una sèrie d'iniciatives a Pollença per tal d'aconseguir la seva modernització, entre les quals, a més de la Caixa d'Estalvis, destaca la creació de la Institució Lliure d'Ensenyança en aquesta localitat, que va esser modèlica i innovadora degut a què va impulsar l'ensenyament mixt i totalment laic. La Caixa de Colonya s'inscriu doncs en aquesta tasca de modernització i com una alternativa a la banca convencional.

Com a institució financera Colonya mantingué des de la seva fundació fins als anys 60 una sola oficina a Pollença. A partir d'aquesta data, s'inicià un procés de desenvolupament: obertura d'una sucursal de l'Entitat al Port de Pollença (1967), a Cala Sant Vicenç (1970), Alcúdia (1974), Port d'Alcúdia (1976), als anys 80 i 90 es va anar expandint per tot Palma obrint 4 sucursals, a Inca (1995), a Manacor (1999) i al 2000 s'obrí la primera oficina fora de Mallorca, a Menorca, concretament a Maó, anys desprès a Ciutadella i l'any 2003, Colonya se situa a Eivissa, a la capital, cobrint així l'àmbit de les Illes Balears.

Actualment, a través dels ideals de satisfer de manera equilibrada els interessos respectius de tots els protagonistes interessats per les activitats de l'empresa o de l'organització, de crear feines estables i afavorir-ne l'accés a persones desfavorides o poc qualificades, d'afavorir accions, productes i mètodes de producció no perjudicials per al medi ambient a curt i llarg termini, d'afavorir la cooperació per la promoció humana i social i de potenciar les iniciatives solidàries que estan plenament incardinades en l'entorn social en el que es desenvolupen (Reas Xarxa d'Economia Solidària), s'ha aconseguit un dipòsit de 62,9 milions

d’euros, el que suposa un increment del 39,5% al 2014 respecte a l’any anterior. El nombre de llibretes va augmentar un 23,8% al 2014 i el nombre de comptes corrents un 14%.

Per últim, en referència a la situació dels **microcrèdits** a les Illes Balears cal explicar a l’únic projecte de les Illes que té com a finalitat la inserció sociolaboral de dones en situació vulnerable mitjançant petits crèdits i que és el que s’exposa en el següent apartat: el **Programa Confia** (Ferrà, 2016).

4.2. Programa Confia de l’associació Treball Solidari

Treball Solidari és una associació sense ànim de lucre que des de l’any 2000 promou i duu a terme accions per ajudar que les persones puguin viure dignament del seu propi treball. De manera que, el fi de l'associació és promoure les capacitats i drets dels éssers humans per millorar les seves oportunitats i condicions de vida, tant en els països desenvolupats com en els no desenvolupats.

Per a això, promouen i porten a terme projectes en les següents línies d'actuació:

- ✓ Tallers per al desenvolupament de les competències tècniques i personals.
- ✓ Defensa dels drets laborals , comunitaris i personals amb enfocament de gènere.
- ✓ Itineraris d'inserció sociolaboral de col·lectius en situació o risc d'exclusió.
- ✓ Microfinançament d'activitats productives i comercials per a l'autoocupació.

Aquestes línies d’actuació es plasmen a través de tres vies:

- Cooperació Internacional
- Educació pel Desenvolupament: Sensibilització i Accions
- Cooperació Local

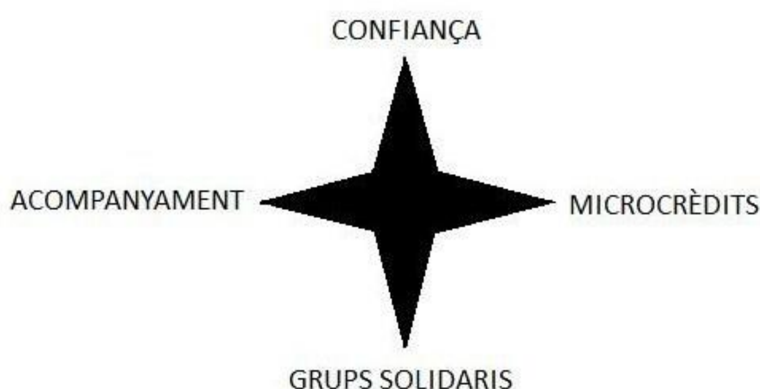
Aquesta última via és la que ens interessa en aquest treball. En aquest nivell d’actuació trobem el **Programa Confia**. Es tracta d’un projecte que va començar al 2011 i que té com a finalitat la inserció sociolaboral mitjançant l’autoocupació de dones en situació vulnerable recolzades amb formació, microcrèdits i acompanyament. És a dir, a través de la implantació d'una metodologia per gestionar el programa de microcrèdits es vol crear i/o enfortir propostes d'autoocupació per ajudar les persones a sortir de la crisi.

Seguint aquests objectius, actualment, aquest programa ha aconseguit respondre a 8 grups i el desemborsament de microcrèdits a 81 dones.

4.2.1. Principis claus pel funcionament del Programa

El funcionament del Programa es basa en quatre principis claus, com es pot veure representat en el següent gràfic (GRÀFIC 4). El conjunt dels **grups solidaris** que formen el Programa han de basar-se amb la **confiança**: tant entre les dones que constitueixen els diferents grups, com amb el programa i la seva manera de gestionar-se. És a partir de la confiança que es genera compromís i responsabilitat en les quotes de pagament. Per altra banda, la concessió de **microcrèdits**, per tal de ser viables, sostenibles i progressius, han d'anar recolzats per un **acompanyament** de l'equip professional del programa a través de formació i assessorament.

Gràfic 4. Els quatre pilars fonamentals del Programa Confia

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes del Programa Confia

4.2.2. Requisits i/o característiques

Els requisit i/o característiques necessaris per poder obtenir microcrèdits del Programa Confia són els següents:

- Han de ser **dones residents** i han d'estar dins el sistema d'identificació tributària utilitzada a l'Estat espanyol per les persones físiques, és a dir, han de posseir el Document Nacional d'Identitat (DNI) o el Número d'Identificació d'Estranger (NIE).

- Són persones que **viuen en risc d'exclusió social i/o financera** ja que hi ha casos en que la usuària es troba en una situació de pobresa i que per tant, està en risc d'exclusió social però també hi ha la situació en què simplement es troba que no té accés als serveis bancaris convencionals ja sigui perquè no té una vivenda pròpia i/o un treball estable, una persona que avali el crèdit,...

- **Han de tenir un negoci viable**. Per això es mira tres factors diferents. El primer seria la capacitat de pagament de la persona que se li concedeix el microcrèdit. El segon seria la rendibilitat de la inversió proposada. L'equip del Programa fa un petit estudi per veure la viabilitat del negoci. I finalment, la tercera seria analitzar les habilitats d'emprenedoria de la usuària (experiència, destresa en comunicació, habilitats en coneixements econòmics,...)

- Són **persones de confiança**. Com s'ha dit anteriorment, és un principi clau perquè funcioni el Programa. A partir d'aquest valor es genera el compromís tant amb el personal directe (entitats col·laboradores i equip professional) com amb el personal indirecte (companyes de grup). I conseqüentment, aquest compromís genera voluntat de pagament de les quotes. És a dir, el contrari que els bancs convencionals, la confiança no es genera a partir de garanties patrimonials o avals econòmics, sinó amb el compromís de les persones usuàries.

4.2.3. Perfil de les usuàries

A partir de les dades obtingudes del Programa Confia, es pot identificar el perfil de les persones beneficiàries. Es tracta de **dones**, gairebé totes, **immigrants.** Concretament un 45% són d'origen africà, especialment de Nigèria i per altra banda un 34% provenen de Llatina Amèrica.

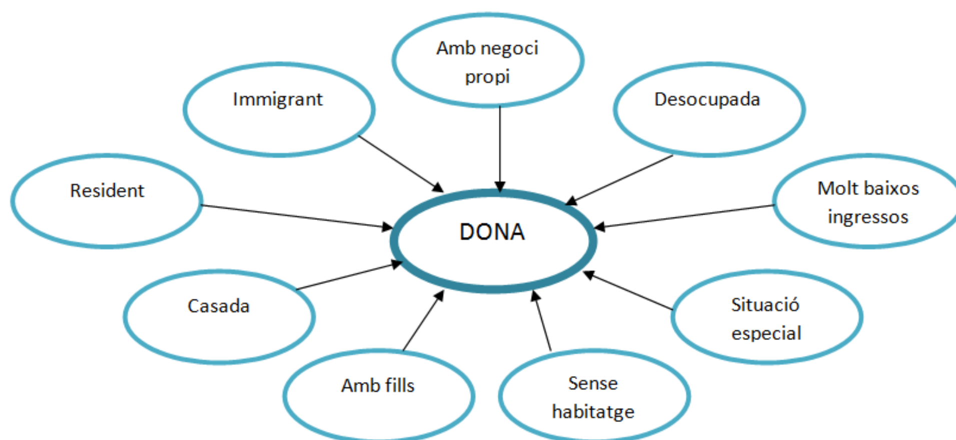
Tal com s'ha explicat en els requisits, les dones han de ser **residents** a Espanya. Segons dades del Programa, un 55% de les beneficiàries porten més de deu anys vivint a l'Estat espanyol. Pel que fa a l'edat, la mitjana es troba entre la franja de 30 a 40 anys.

Una altra característica és que es tracta de dones **casades**, encara que la xifra de dones que viuen soles a una llar és del 23%. Per altra banda, la majoria de les dones **tenen fills**, concretament el 51% té dos o més fills.

També cal destacar la seva situació social. En primer lloc, es tracta de dones que han patit alguna **situació especial**. Per exemple un 21% són víctimes de la **violència de gènere**. En segon lloc, gairebé totes les usuàries **no posseeixen un habitatge propi**, un 53% viuen en un pis de lloguer i un 28% en pisos compartits. En tercer lloc, es tracta de dones, majoritàriament, **desocupades**, la xifra arriba el 60%. Les que estan ocupades es caracteritzen per uns **ingressos baixos**. Concretament, el 85% té un sou menor de 800 euros mensuals i dintre d'aquest percentatge, un 65% és menor a 600 euros al mes.

Finalment, una altra característica i una de les més importants del Programa és que les usuàries tenen un **negoci propi,** ja sigui un projecte apunt de posar-se en marxa però que per falta de finançament no s'hagi pogut iniciar o que ja s'estigui desenvolupant però que necessiti fons per ampliar-lo.

Gràfic 5. Perfil de les usuàries del Programa Confia

Font: elaboració pròpia a partir de els dades del Programa Confia

4.2.8. Funcionament

El funcionament, com ja s'ha començat esmentar anteriorment, es basa en la formació de grups, formats per una mitjana de deu dones i amb un perfil heterogeni, amb la finalitat que

així les experiències són molt diferents unes de les altres i per tant, el grup es pugui enriquir d'una major varietat de coneixement.

- **Reunions de grup**

El grup es coordina amb reunions cada quinze dies. Aquestes reunions tenen com a objectiu establir un espai i un temps de trobada periòdica entre les dones que conformen els grups de Suport i Control i la dinamitzadora social de l'entitat per potenciar el vincle i el compromís amb el grup i la entitat. Les reunions s'estructuren seguint un ordre del dia perquè siguin operatives, es fa un registre, on queda recollit tots els punts tractats i els acords realitzats. Bàsicament, **les tasques que es desenvolupen en aquestes reunions són:**

1. **Dinàmiques i tallers** per fomentar la cohesió en el grup (confiança, cooperació i resolució de conflictes.

2. Desenvolupament de **competències personals** per a l'autoocupació; en què es treballa l'Actitud per a la puntualitat, disciplina de pagament i participació.

3. Desenvolupament de **competències empresarials** per a l'autoocupació a través de cursos formatius.

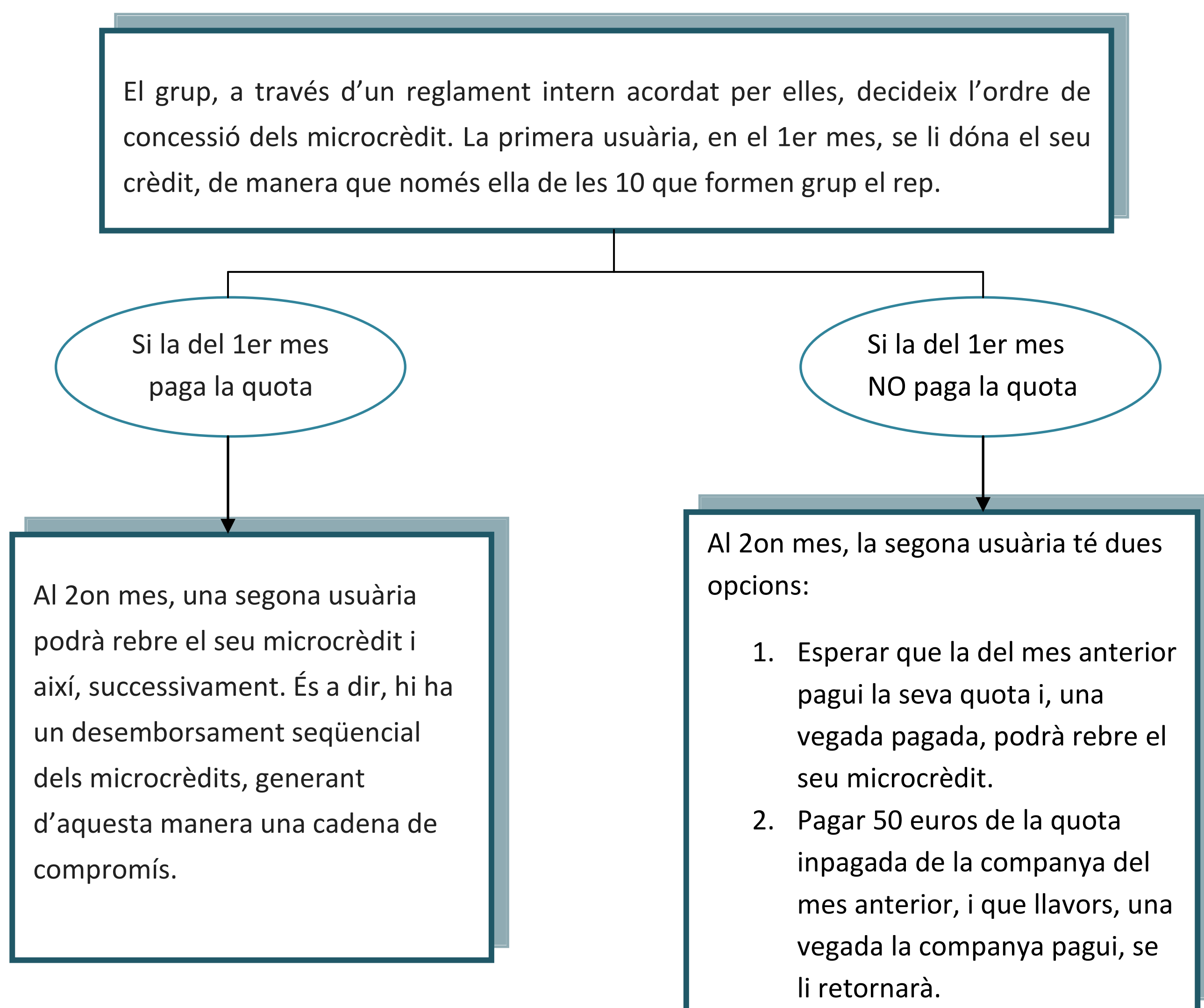
4. Promoure i madurar **idees i projectes de negoci**; tant idees dels nous negocis com l'estructuració i maduració de noves idees de diversificació per a negocis en consolidació.

5. Planificació i organització de les **activitats intergrupals** en què es recullen idees i es reparteixen tasques de participació.

6. **Gestió dels microcrèdits** en el context de grup.

Aquestes reunions són per tant, el pilar clau i l'eix per la dinamització i l'organització del Programa. Degut a aquesta gran importància, aquestes reunions tenen una assistència obligatòria, almenys d'un 60%.

Per altra banda, la gestió de microcrèdits funciona de la següent manera:

De manera que el tercer mes, es tornen a donar aquestes dues opcions i així successivament fins a la finalització de la concessió dels microcrèdits a totes les dones del grup. També es poden donar situacions excepcionals en què l'import de la quota es pot reduir si la causa de l'impagament està prou justificada. En aquest cas, es reorganitzen les quotes i s'ajusten perquè es puguin fer factibles els pagaments. Això es fa amb l'objectiu d'assegurar la disciplina del pagament, evitar la "desaparició de fons monetari" i poder seguir el cicle del crèdit (préstec – devolució – nou).

- **Tutories individuals**

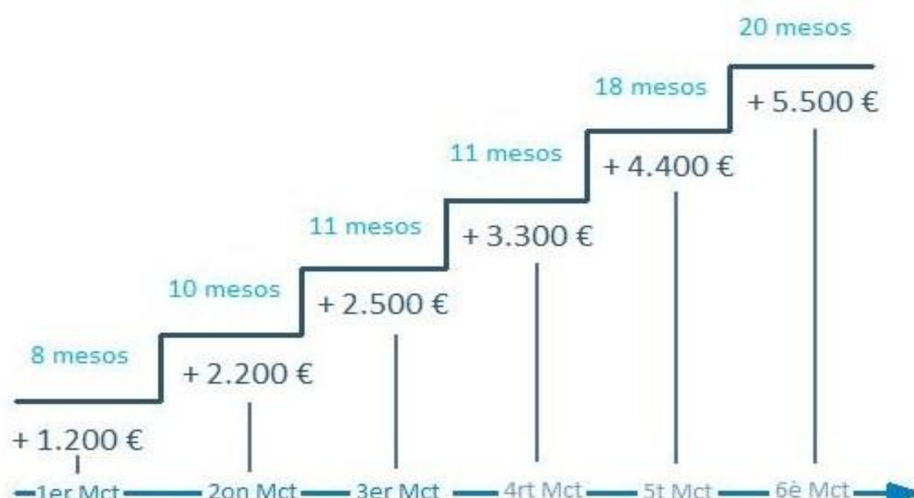
Apart de les reunions de grup, també se'n fan d'individuals amb la coordinadora i la usuària. Aquestes, el contrari que les grupals, no són obligatòries sinó que són les pròpies dones que

les han de sol·licitar si volen tractar algun aspecte en concret, ja sigui del seu negoci, per acordar alguna quota de pagament, per sol·licitar un altre microcrèdit, etc. La finalitat d'aquestes tutories és que les beneficiàries tinguin, també, una acompanyament personal i conseqüentment, fomentar la confiança. Per exemple durant tot l'any 2015, es van fer 425 tutories individuals, en comparació a les 111 reunions de grup.

4.2.8. Microcrècrits: característiques, imports i escala de confiança

Pel que fa a la quantitat dels imports dels microcrèdits depèn de **l'Escala de Confiança**. És a dir, una vegada s'hagin fet tots els pagaments del microcrèdit, si se'n vol demanar un altre, aquest es podrà concedir i, a més, per un import més gran. Així, el primer microcrèdit que es demana és el més petit amb una xifra de 1.200 euros fins a arribar a un màxim de crèdit de 5.500 euros. Concretament, com es pot veure en el gràfic (GRÀFIC 6), hi ha sis escalons de microcrèdit: el primer de 1.200, el segon passa a 2.200, el tercer a 2.500, el quart a 3.300, el cinquè de 4.400 i el sisè d'un import de 5.500 euros. I depenent de l'import es retornarà en més o menys temps; lògicament, quan més gran sigui la quantitat abonada més temps tindrà per retornar-la i quan més petit sigui el crèdit, la quantitat de pagaments serà menor. De manera que amb un total de sis anys i mig (78 mesos) la usuària podrà haver obtingut un crèdit total de 19.100 euros per crear i/o desenvolupar el seu negoci. Això sí, només es pot pujar d'escaló si s'ha pagat la totalitat de les quotes del microcrèdit anterior.

Gràfic 6. Escala de la Confiança pel funcionament del Microcrèdits

Font: elaboració pròpia a partir de els dades del Programa Confia

Pel que fa el tipus d'interès aplicat a la quota de pagament cal dir que és indiferent a la xifra de crèdit abonada, sempre és del 5%.

A més a més, hi ha **dos altres tipus de microcrèdits**, independents als explicat anteriorment i els quals el grup no respon en cap cas sobre aquests crèdit: el personal i el de temporada.

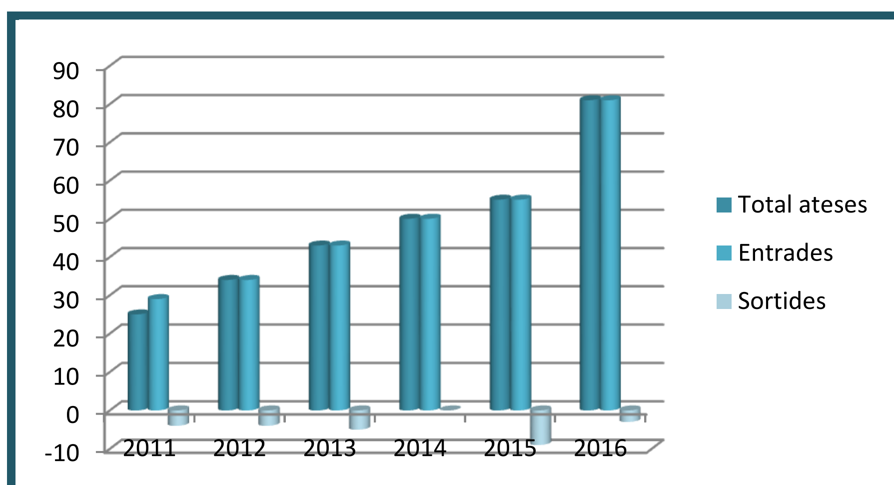
- **El personal**: es tracta d'un crèdit que té com a quantitat màxima 1.000 euros però que depèn de la situació concreta de cada persona, de la seva viabilitat i necessitat. El requisit és que has de portar almenys 18 mesos en el Programa i és independentment de si té concedit un altre dels crèdits mencionats en l'apartat anterior.
- **El de temporada**: aquest té una quantia màxima de 500 euros i es concedeix en dades puntuals: a l'estiu i al Nadal. Els pagaments són mensuals i s'ha de tornar en un màxim de 18 mensualitats.

4.2.8. Resultats: situació actual del Programa

Des de la seva implantació al 2001 fins a l'actualitat el Programa Confia ha donat 341.640 euros en micocrèdits a un total de 81 dones. Actualment constitueixen 8 grups diferents a tot Mallorca (dos a Son Gotleu, quatre a Palma i dos a Calvià).

Si ens centrem amb el nombre de dones beneficiàries podem observar que cada any la xifra va augmentant, passant de 25 persones ateses al 2011, a 43 al 2013 i duplicant-se al 2016 amb un total de 81 persones. En el cas del nombre d'entrades veiem que ha anat canviant al llarg del temps. Al 2011 hi va haver 29 dones que entraren al programa, xifra que es va anar reduint fins al 2014 arribant a 7 usuàries noves durant aquell any. En el 2015 i durant aquest 2016 el nombre d'entrades ha estat de 14 i 29 respectivament. I finalment pel que fa en el nombre de sortides del Programa destaca el 2015, com l'any que hi ha hagut més sortides, concretament 9 i el 2014, any que no hi va haver cap sortida. Per tant, es pot veure com per una banda, hi ha una continuïtat de les usuàries pujant l'escala dels imports dels microcrèdits i per altra banda, com sempre hi ha un major nombre d'entrades que sortides.

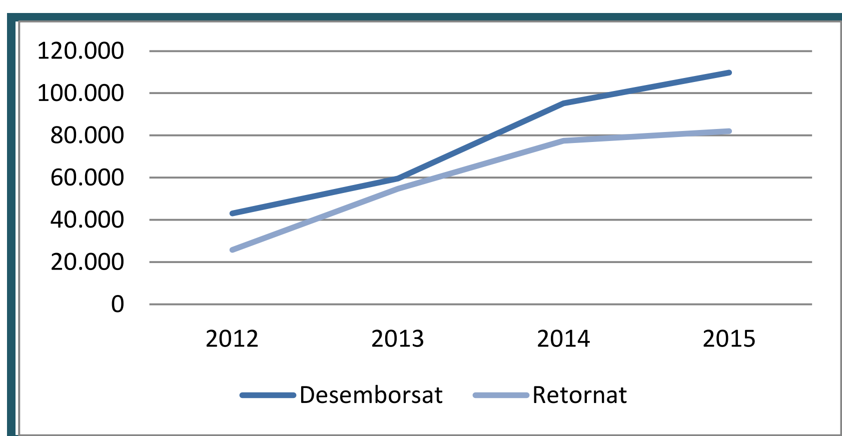
Gràfic 7. Persones ateses, entrades i sortides del Programa Confia. 2011 a 2016

Font: elaboració pròpia a partir de els dades del Programa Confia

També és important destacar el flux financer ja que és el que demostra, en termes monetaris, la viabilitat del Programa. Com s'observa en el següent gràfic, tant la xifra de desemborsaments de microcrèdits com la xifra dels retornats ha anat augmentant al llarg dels anys, fent que la liquiditat per finançar nous microcrèdits sigui cada vegada major. De manera que al 2011 va començar amb un desemborsament total de 43.060 euros, xifra que ha anat augmentant fins arribar al 2015 a desemborsar 109.720 euros.

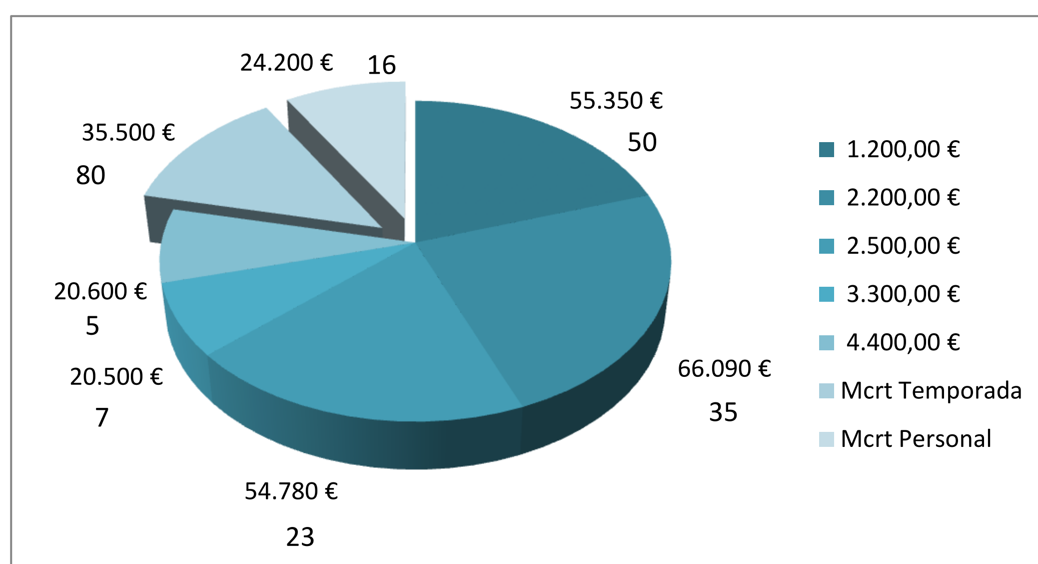
Gràfic 8. Flux financer del Programa Confia. 2011 a 2015.

Font: elaboració pròpia a partir de els dades del Programa Confia

I finalment, si ens centrem en els microcrèdits desemborsats es pot veure que des del febrer del 2012 fins l'octubre del 2015 s'han donat 213 microcrèdits a 55 dones diferents, el que suposa un crèdit mitja de 5.036 euros per dona. El microcrèdit que més s'ha concedit és el de temporada (concedit a l'estiu o per Nadal), amb un total de 80 microcrèdits i un desemborsament de 35.500 euros. En segon lloc, es troba el microcrèdit d'un import de 1.200 euros (encara que sempre hi pot haver variacions en la quantitat ja que depèn de la situació concreta de la beneficiària) amb un total de 50 microcrèdits i un desemborsament de 55.350 euros i el tercer microcrèdit major concedit és d'un import de 2.200 amb un total de 35 microcrèdits i 66.090 euros desemborsats.

Gràfic 9. Microcrèdits desemborsats del febrer 2012 a octubre 2015.

Font: elaboració pròpia a partir de els dades del Programa Confia

4.2.8. Impacte del Programa a l'exterior

Tot i que el Programa sigui molt recent, perquè recordem que va començar al 2011, si que ja es poden veure diferents projeccions i reconeixements que ha tingut al llarg d'aquests gairebé 5 anys.

- **El premi de la Caixa.** El dia 13 d'abril d'aquest any, la Fundació la Caixa va fer entrega del Premi a la "Innovació i Transformació Social" al Programa Confia de microcrèdits per l'autocupació de les dones en situació vulnerable a les Balears, Madrid i

Barcelona[6]. Apart del reconeixement, la Fundació la Caixa va realitzar un vídeo reportatge exposant les característiques principals del Programa Confia.

- **Conveni amb l'Ajuntament de Calvià**. El 18 de març d'aquest any 2016 el senyor Alfonso Rodríguez, alcalde de l'Ajuntament de Calvià, i el Programa Confia van firmar un conveni per posar en marxa en aquest municipi, el programa de microcrèdits. Actualment ja hi ha dos grups de dones beneficiàries del Programa.

- **Visites a altres programes** que segueixen els patrons del Programa Confia d'arreu d'Espanya. El març del 2016 van visitar l'entitat Nantik de Madrid que compta amb el seu primer grup de dones. A l'abril el Director de Treball Solidari va visitar a Barcelona dos grups de dones beneficiàries de microcrèdits per entitats catalanes especialitzades en l'autocupació: Servei Solidari i l'Associació Catalana de Dones Directives i Empresàries. Entre altres.

- **Primeres participacions de bancs** en la concessió de microcrèdits a dones del Programa Confia. L'octubre del 2015 es va donar el primer microcrèdit de part de l'entitat Caixa Colonya. Apart d'aquest primer crèdit, Caixa Colonya des dels seus inicis ha col·laborat a través de la seva Fundació Guillem Cifre (Estalvi Ètic). En un principi va destinar 9.000 euros per subvencionar el Programa de microcrèdit, xifra que ha anat augmentat a 15.000 euros al 2015.

[6] Madrid i Barcelona, dues localitats que també compten amb projectes i programes amb l'objectiu d'aconseguir l'autocupació de les dones en situació de vulnerabilitat

V CONCLUSIONS

En l'actual context, en què l'exclusió financera s'ha anat incrementant, especialment als països en via de desenvolupament degut a la crisis financera, les finances ètiques han demostrat ser una via alternativa a la banca hegemònica tradicional tant pel seu creixement com per la seva expansió territorial. És a dir, la hipòtesis de la qual partia el treball és certa, a través dels valors ètics com la transparència, el crèdit com un dret, la responsabilitat social i mediambiental, la participació, entre altres, que exposen els bancs ètics i les microfinances han ajudat i són actualment, una línia que té en compte la inclusió financera femenina i que per tant, crea programes que proporcionen a la dona l'apoderament i l'autonomia econòmica que, amb la banca convencional, es veu en perill. Dades i projectes exposats en aquest treball com el Banc Grameen, el Women's World Banking , el Microcrèdit Dona de Perú o el Programa confia, el qual ha estat analitzat en més profunditat i conseqüentment del que s'han obtingut més dades dels seus positius resultat, ho demostren.

Per altra banda, s'ha afirmat que l'exclusió financera està directament relacionada amb l'exclusió social. Per això, fent referència a les regions, els països en via de desenvolupament són aquells que les taxes d'exclusió financera són més elevades. Però si ens fixem amb el perfil dels més afectats són els que compleixen almenys una de les següents característiques: baixos ingressos o desocupat, immigrant o dona. De manera que aquests col·lectius són els que es veuen en més limitacions alhora de beneficiar-se dels serveis financers. Concretament, com han demostrat totes les dades estadístiques de l'anàlisi, la dona, en respecte a l'home, es veu més afectada alhora de tenir accés a aquests serveis tant a nivell mundial, com europeu i espanyol. Encara que la inclusió financera hagi augmentat en els últims anys, la diferència percentual entre gènere es segueix mantenint arreu del món. En els països desenvolupats i especialment Europa i Espanya, encara que es tracti d'una desigualtat més invisible pel context de benestar social que hi ha, la dona és la que segueix estant més exclosa en el món financer respecte a l'home.

El Programa Confia ha mostrat ser un exemple de què a partir de les microfinances i concretament dels microcrèdits es pot aconseguir tant l'apoderament de la dona com la seva autonomia econòmica. S'ha evidenciat com la confiança, originada per un contacte personal i directe a través de l'acompanyament d'un equip professional que potencia l'educació financera, de la formació de grups de dones que es troben en la mateixa situació i que per tant, estan basats en la solidaritat, el compromís i la cooperació, és clau pel

funcionament del projecte. És a partir d'aquest valor que sorgeix la responsabilitat del pagament de les quotes del microcrèdits concedits i el compromís amb les altres dones del grup i amb els professionals del Programa. D'aquesta manera és quan el diner passa de ser un fi en sí mateix basat en l'acumulació de capital a recuperar l'ús social del diner i ser una eina que pot generar altres recursos productius, premissa essencial del sistema financer ètic i que demostra potenciar la inclusió dels col·lectius més desfavorits.

VI BIBLIOGRAFIA

· *Andaira*. (2016). *Andaira.net*. Recuperado 19 April 2016, a partir de http://www.andaira.net/

· Biggeri, U. (2014). *El valor del dinero*. *Banca, finanzas y ética más allà del mito del crecimiento.* Maliaño, Cantabria: Sal Terrae.

· Caixa Colonya,. (2014). *Informe Anual*. Pollença: Caixa Pollença. Recuperat a partir de http://www.colonya.com/i/Informe_anual_2014.pdf

· *Colonya, Caixa de Pollença.*. (2016). *Colonya.com*. Recuperat 1 abril 2016, a partir de http://www.colonya.com/

· De La Cruz, C. (2014). *Una lectura feminista sobre el carácter político y el poder emancipador de las finanzas éticas*. En REAS Euskadi: Sostenibilidad de la Vida. Aportaciones desde la Economía Solidaria, Feminista y Ecológica. Bilbao: Reas Euskadi, pp. 80-95.

· De la Cruz, C., Zuazo, Z., & Alija, P. (2015). *Finanzas y desigualdad de género*. País Basc: SETEM Hego Haizea.

· Demirguç-Kunt, A., Klapper, L. & Singer, D. (2013). *Financial Inclusion and Legal Discrimination against Women: Evidence from Developing Countries*. Policy Research Working Paper 6416. Washington, DC: Banco Mundial.

· Ferrà, M. & Sierra, A. (2016). Programa Confia. Treball Solidari. Palma de Mallorca.

· FETS & Observatori de les Finances Ètiques. (2014). *Baròmetre de les Finances Ètiques i Solidàries*. Barcelona: Campanya Demanda Banca Ètica.

· *Fiare Banca Etica*. (2016). *Fiare Banca Etica*. Recuperat 1 d'abril 2016, a partir de http://www.fiarebancaetica.coop/

· FIARE,. (2012). *Estatutos: Banca Populare Etica. Societá Cooperativa*. Itàlia: Banca Populare Etica. Recuperat a partir de http://www.fiarebancaetica.coop/sites/fiarebancaetica.com/files/documenti/estatutos.pdf

· Gardeva, A. & Rhyne, E. (2011). *Oportunidades y obstáculos para la inclusión financiera*. Washington: Center for Financial Inclusion at Accion Internacional.

· *Grameen Bank | Bank for the poor - Home*. (2016). *Grameen.com*. Recuperat 1 maig 2016, a partir de http://www.grameen.com/

· *Home - Eurostat*. (2016). *Ec.europa.eu*. Recuperat 3 de març 2016, a partir de http://ec.europa.eu/eurostat

· *Homepage - Women's World Banking*. (2016). *Women's World Banking*. Recuperat 27 maig 2016, a partir de https://www.womensworldbanking.org/

· INE. (2013). *Enquesta de l'Evolució de la Carència Material*. Espanya: Institut Nacional d'Estadística. Recuperat a partir de http://www.ine.es/jaxi/Tabla.htm?path=/t25/p453/provi/l0/&file=01003.px&L=0

· INE. (2013). *Enquesta de les dificultats per arribar a final de mes*. Espanya: Institut Nacional d'Estadística. Recuperat a partir de http://www.ine.es/jaxi/Tabla.htm?path=/t25/p453/provi/l0/&file=01004.px&L=0

· *Invierte con criterios de banca ética - Oikocredit España*. (2016). *Oikocredit.es*. Recuperat 7 abril 2016, a partir de http://www.oikocredit.es/es/

· Kempson, E., Anderloni, L., Bayot, B., Błędowski, P., & Iwanicz-Drozdowska, M. (2008). *Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion*. Brussel·les: Comisió Europea.

· *La Via Campesina: Movimiento Campesino Internacional*. (2016). *Viacampesina.org*. Recuperat 22 abril 2016, a partir de http://viacampesina.org/es/

· Maudos, J. (2014). Reestructuración bancaria y exclusión financiera. *El País*. Recuperat a partir de http://economia.elpais.com/economia/2014/02/21/actualidad/1392982490_763004.html

· Maudos, J. (2015). *Post-restructuring challenges for the Spanish banking sector*. Valencia: SEFO - Spanish Economic and Financial Outlook.

· *Microcréditos - Memoria de Responsabilidad Social Corporativa de CECA*. (2016). *Ceca.es*. Recuperat 19 Maig 2016, a partir de http://www.ceca.es/rsc/microcreditos.php

· *Microfides*. (2016). *Microfides.com*. Recuperat 24 abril 2016, a partir de http://www.microfides.com/

· Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad,. (2016). *Tres millones de euros en microcréditos a emprendedoras para 2015*. Recuperado a partir de http://www.msssi.gob.es/gabinete/notasPrensa.do?id=3614

· *Observatorio de Igualdad de Género de América Latina y el Caribe*. (2016). *Cepal.org*. Recuperat 10 de maig 2016, a partir de http://www.cepal.org/oig/aeconomica/

· Pérez Alva, E. (2012). Microcrédito mujer: Una experiencia de microfinanzas solidarias de género desde mujeres cooperativistas de la selva central de Perú. En C. Askunze & M. Díez, *Sostenibilidad de la vida. Aportaciones desde la Economía Solidaria, Feminista y Ecológica* (1st ed.). País Basc: Reas Euskadi. Recuperado a partir de http://www.economiasolidaria.org/files/sostenibilidad_0.pdf

· Rami, LL. (2016). Caixa Colonya. Pollença.

· Sanchis Palacio, J. (2015). *¿Es posible un mundo sin bancos? La revolución de las finanzas éticas y solidarias*. Mataró: El viejo topo.

· *Treball Solidari – ONG, de cooperación Internacional y local*. (2016). *Treballsolidari.org*. Recuperado 15 May 2016, a partir de http://www.treballsolidari.org

· Treball Solidari,. (2014). *Memoria de Actividades*. Mallorca. Recuperat a partir de http://www.treballsolidari.org/wp-content/uploads/2015/07/Memoria-Actividades-2014.pdf

· Van Oudheusden, P., Demirguc-Kunt, A., Klapper, L., & Singer, D. (2014). *Measuring Financial Inclusion around the World: The Global Findex*. Washington: Banco Mundial. Recuperado a partir de http://The0Global0Fin0ion0around0the0world.pdf

· Veciana, P. & Milena V. (2005). *Guía para la detección y el análisis de casos de microcrédito para el empleo*. Fundació Un Sol Món. Barcelona: Caixa Catalunya.

VII ANNEXES

Annex 1. Entrevista amb Lluís Ramis, corresponsal de l'Àrea Corporativa de Caixa Colonya.

Pregunta 1. Doncs, com et vaig comentar, estic fent el treball de final de carrera sobre la inclusió financera i específicament de les dones. M'agradaria saber diverses qüestions sobre l'empresa i programes de microfinances que duis a terme. Una primera pregunta feria referència a la banca ètica. Mirant la vostra pàgina web i documents referents a vosaltres, en tot moment, surt estalvi ètic però no es fa referència al concepte de banca ètica. Realment us considereu banca ètica o on es posiciona, Caixa Colonya?

Resposta. Si, Caixa Colonya és una banca ètica. Precisament des del juliol del 2003 és membre de la Federació Europea de Finances i Banques Ètiques i Alternatives (FEBEA). A més de tenir els valors i la filosofia propis d'una banca ètica com per exemple la transparència, la cooperació, la sostenibilitat i la viabilitat.

Pregunta 2. Una segona qüestió seria: quan es pot parlar de banc i quan de caixa, és a dir, quina diferència hi ha entre banc i caixa? I com a caixa de Pollença com us diferencieu de la resta?

Resposta. Bàsicament, es tracta de què una banca està composta per accionistes i els beneficis trets se'ls reparteixen entre ells, en canvi, una caixa d'estalvis no hi ha accionistes i els beneficis són dirigits cap a obra social. Caixa Colonya s'organitza a través de l'Assemblea General que està integrada per trenta-sis (36) consellers generals els quals corresponen a:

- Divuit consellers generals representants dels Impositors.
- Sis consellers generals representants dels Empleats de la pròpia Caixa.
- Sis consellers generals representants de les Entitats Representatives d'Interessos Col·lectius, tipus ONG's, associacions sense aànim de lucre, entitats culturals,...
- Sis consellers generals representants de les Administracions Públiques.

Pregunta 3. Centrant-nos una mica més amb el que seria l'exclusió financera femenina, que és la qüestió principal de la recerca, teniu algun programa o projecte que estigui destinat a pal·liar aquest problema?

Encara que no hi hagi cap programa específic, sí que es prioritza aquest col·lectiu ja que és uns dels més vulnerables. Per exemple, gran part dels microcrèdits que es donen són al col·lectiu femení. Ho demostra el fet que col·laborem amb l'associació Treball Solidari i el seu programa de microcrèdits per a dones emprenedores.

Pregunta 4. És a dir, en aquests microcrèdits concretament, teniu dades de quins són els perfils que es beneficien?

El que puc fer és filtrar-te les dades que tinc, i passar-te xifres que mostrin el perfil de gènere i la nacionalitat. Però, com he dit abans, gran part són dones i de nacionalitat estrangera.

Pregunta 5. I quines característiques tenen aquests microcrèdits? Hi ha condicions per concedir-ne? O un màxim imports?

Doncs bé, el Programa Microcrèdit Colonya és un projecte que ve impulsat pel FonsEuropeu d'Inversions i que té com a objectiu donar microcrèdits inferiors a 25.000 euros a empreses que no tinguin més de 10 treballadors i que no superin els 2.000.000 d'euros de facturació anual. Aquest crèdit té un termini de retorn de 3 a 72 mesos en quotes constants i amb un tipus d'interès fix del 5%.

Annex 2. Xerrada amb Antonio Sierra, coordinador de l'Associació Treball Solidari, i Mónica Ferrà, assessora del Programa Confia dels Microcrèdits.

Mònica Ferrà: Et faré un resum de la presentació que normalment fem a les xerrades on exposem el Programa Confia i, si vols, després també t'ho puc passar i així tens més dades i ho tens per escrit.

Francisca Morey: Val perfecte, és el que vull saber: com us gestioneu i com funciona el Programa

Mònica Ferrà: Doncs mira, la visió o missió del nostre programa era traslladar a les Balears la metodologia que hi havia per la inclusió financera femenina a partir dels microcrèdits a Sud Amèrica.

Va sortir després de la crisi, al 2011, per cercar el grup més vulnerable de dones de baixos ingressos. Exactament, el programa es centre en tres principis claus: atendre a persones que estan en risc d'exclusió social i/o financera ja que, en un principi, només vàrem posar exclusió social però clar, moltes dones deien: -No, no! Jo exclusió social no, tinc el meu salari, la meva llar, la meva xarxa relacional, etc.- Però alhora de demanar un crèdit es trobaven amb impediments, no tenien avalador, el patrimoni no era suficient per concedir el crèdit,... El segon principi clau, es que tinguin un negoci. Normalment, un negoci establert, amb una experiència però que necessita ampliar-se o renovar-se. O sinó amb una idea de negoci bastant avançada perquè el Programa també s'ha d'assegurar la capacitat de pagament de la quota mensual del microcrèdit. Moltes vegades també, financem o comencem en negocis que d'un principi són informals però sempre amb la idea de poder-los treure de la informalitat, i que el seu treball pugui ser un mitjà de vida i uns ingressos per la família. Tenim moltes dones que són monoparentals, o que han patit violència de gènere i que per tant, són situacions molt extremes i que aquestes dones són les úniques fonts d'ingressos a la unitat familiar.

A partir d'aquí, se'ls a dóna l'alta en el Programa, així com també se'ls hi concedeix el primer crèdit. És aquí on es comença a construir el vincle de la confiança. Nosaltres treballem a partir d'aquesta estrella que mostra un poc la nostra metodologia. Per una banda, fem feina amb grups composts, al voltants d'unes 10 dones, els quals no són homogenis encara que depèn de la zona. Per exemple ara tenim dos a Son Gotleu, quatre a Palma i ara hem començat dos a Calvià. El de Son Gotleu tenen un 70% de nigerians però per exemple a Claviá el perfil és molt diferent. Es tracta d'un col·lectiu on hi ha un major nombre de dones nascudes a Mallorca i amb un perfil de formació molt més elevat, és a dir, són persones que han tingut els seus estudis, molts d'ells universitaris, amb el seu treball estable amb projectes consolidats però que tenen aquesta falta de finançament, perquè no tenen un recolzament, un avalador, o simplement no volen haver dependre del seu marit perquè li concedeixin un crèdit ja que creuen que el seu negoci és seu i el volen emprendre amb la seva total responsabilitat.

Llavors, amb cada grups ens reunim cada quinze dies, amb reunions programades i els primes que se'ls hi demana a les usuàries firmar un reglament amb tot el funcionament del Programa i amb el primer compromís d'assistir a les reunions, ja que és allà on ens començam a conèixer i és el lloc on s'estableixen els vincles de confiança. Una de les primeres coses que fan elles és donar-li un nom en el grup. Per exemple, un grup es va posar el nom "Enxarxades" que són les de Calvià, és a dir, són elles les que s'autobategen i comencen agafar autonomia i complicitat.

La feina d'aquestes reunions de grup es divideix en dues vessants: una de conjunta a través de dinàmiques de grup i una altra de més personal i concreta. En aquesta última comencem a treballar amb les competències, habilitats personals per crear aquests llaços de confiança. Per altra banda, la dinàmica està més enfocada al negoci. Normalment, intento fer la meitat d'aquestes sessions encarades a habilitats personals i l'altre meitat amb el que seria el negoci, però sempre amb la base de compartir. No amb la finalitat de donar classes teòriques perquè hi ha molt de desnivell entre el grup i a més, moltes vegades, la cultura i la seva experiència dóna més coneixement a què si jo els hi explic "la teoria econòmica". És a dir, aprenen a partir de casos reals de les altres persones, d'experiències que han viscut,... D'aquesta manera aquestes sessions són molt més enriquidores.

A part, per altra banda, tenim l'acompanyament individual. Ve a ser una cosa a part de les reunions de grup i es basen amb tutories o entrevistes individuals o plantejant les situacions del seu negoci, dels problemes en els quals es troben, de les seves necessitats alhora de buscar proveïdors, establir preus,... En el cas que elles tinguin un local propi, aquestes tutories es fan allà i sinó, les fem aquí a l'Associació després de les reunions de grup però la qüestió és sempre mantenir el contacte. Moltes vegades ja es traspassen fronteres, i no només es parla del negoci i del crèdit, sinó que ens demanen ajuda per moltes altres qüestions tant familiars com personals. La qüestió es sempre mantenir el contacte ja sigui per telèfon, per whatsapp,... De manera que elles sàpiguen que poden recórrer a nosaltres sempre que ho necessitin i per qualsevol tema.

Llavors, hi ha tot el tema dels microcrèdits. El microcrèdits funcionen a partir del que nosaltres li diem, l'Escala de Confiança. Es primer microcrèdit que donam, quan ja porten en

el grup uns quatre/cinc mesos, i que és el més petit és de 1.200 euros. Entre elles trien i decideixen quina serà la primera en rebre el primer microcrèdit en base a tot el que s'ha anat xerrant a les reunions: el nivell de consolidació del seu negoci, el grau de necessitat que té cada una,... Una vegada que ho han decidit, venen a xerrar amb nosaltres a dir-nos qui han triat i la primera elegida ens explica que farà amb els doblers i aquí és quan fem un poc d'anàlisis de la inversió i la seva viabilitat. Normalment les primeres són les que tenen un major rodatge i experiència i les últimes són les més "verdes" amb el negoci i el seu desenvolupament. Això sí, sempre intentem respectar les seves decisions, i que es posin d'acord entre elles tant de l'ordre d'elecció com de d'aspectes relacionats amb el seu negoci. Nosaltres només fem la feina de gestionar, dinamitzar, planificar i acompanyar però no intervenim de forma directe. Per què nosaltres també volem que la responsabilitat sigui cap a elles no cap al Programa. Per tant, la decisió de concedir el microcrèdit a la dona és del grup, són les altres que tenen la darrera paraula. Llavors, signen un paper en el qual exposen que estan d'acord i a la següent sessió se li dóna el xec a la dona corresponent. Això és el primer mes, el següent mes la segona companya que ha estat assignada, fa el mateix. Se li donen 1.200 euros a la segona sempre hi quan la primera ha pagat la quota i així successivament. El tercer mes o el quart més perquè la tercera pot dir que s'espera un mes més. Però bé, la del següent més que donar-li el xec es mira si la primera i la segona han fet el pagament. Si tot està correcte, se li dóna els doblers.

Francisca Morey: Què passa però quan una de les que se li ha concedit el microcrèdit no ha pagat la seva quota?

Mònica Ferrà: Doncs bé, si una de les anteriors no ha pagat la quota la següent no se li dóna el microcrèdit que li correspondria. Aquí vàrem introduir una solució que va ser: aquesta no podrà tenir crèdit a no ser que cobreix-hi 50 euros de la quota impagada. Normalment sa pressió que suposa per la que no ha pagat és tant gran, als dos dies fa el que pot per posar aquests 50 euros. L'altre opció es esperar a què l'anterior pagui la quota. Això genera una cooperació i una responsabilitat ja que si una no paga és conscient de què està endarrerint el negoci d'una altra.

Llavors, una vegada s'ha acabat el primer crèdit de 1.200 euros i l'has retornat a través de tots els pagament i de manera puntual tens la possibilitat de demanar un segon crèdit i que, aquest, pot ser d'una quantitat més gran: 2.200 euros. El tercer crèdit és de 2.500 euros, el quart que és de 3.300 euros, el cinquè de 4.400 i el sisè de 5.500 euros. De manera que, més

o menys, amb sis anys i mig poden arribar a tenir un crèdit de 19.100 euros. Tot i així, durada de retorn del crèdit és variable i depèn de cada una i de la seva circumstància; mentre que una ho pot torna amb 8 mensualitats potser que una altra sigui amb 10. De manera que van retornant i tornen agafar, com un cicle.

Després tenim uns altres tipus de crèdits, que són els de temporada i que es donen per Nadal i a l'estiu. Es tracta d'un crèdit de màxim 500 euros per aprofitar a temporades puntuals. I aquests són individuals i independents en els de grup, és a dir, el grup no respon en cap cas en aquests tipus de crèdits. També, hi ha un altre tipus de microcrèdit que només el poden demanar els que porten almenys 18 mesos en el Programa que és el personal. Es tracta d'un crèdit que té com a quantitat màxima 1.000 euros però que depèn de la situació concreta de cada persona, de la seva viabilitat i necessitat.

- **Altres preguntes**

Pregunta: Vosaltres, quan vàreu començar, vàreu fer un estudi sobre la situació d'exclusió? És a dir, com sabien que eren les dones era un dels col·lectius que patia un major exclusió social?

Resposta: És experiència, sobretot experiència en els països en via de desenvolupament com Amèrica Llatina. A més, amb les dones és pot confiar més perquè són cap de la família i, en aquests caos, cap del negoci. Per tant, són les que ho engloben tot i al final qui respon per la família són les dones.

Pregunta: Hi ha molta participació a les reunions de grups? Per què realment, veig que són molt important pel funcionament del Programa.

Resposta: Nosaltres també fem control d'assistència de grup ja que per donar crèdit és unes de les condicions que tenim per donar crèdit. I les faltes que tinguin han d'estar justificades. Perquè, apart de que és un eix clau pel funcionament del Programa també és important per crear cooperació i responsabilitat entre totes les companyes del grup.

Pregunta: I en aquests crèdits, quin tipus d'interès tenen?

Resposta: Tots els crèdits tenen un tipus d'interès del 5%.

Pregunta: Es pot donar el cas que la usuària hagi demanat un crèdit, l'hagi tornat i que, després de passar un any per exemple, torni a demanar-ne un altre? És a dir, es pot donar de manera intermitent la concessió de crèdits?

Resposta: Sí, es pot fer sense cap problema. Però no te creguis que passi molt perquè van ampliant les seves línies de negoci. Per exemple, ara n'hi ha una que es següent microcrèdit l'ha aprofitat per comprar un cotxe perquè com que va a hotels i el transport públic passa en poca freqüència, ha decidit invertir-lo amb això. És a dir, sempre troben una manera per invertir el crèdit.

Pregunta: Hi ha algun altre requisit per poder entrar dins el Programa apart de tenir un negoci plantejat o que ja s'està desenvolupant, i ser dones?

Resposta: Sí, han de ser dones residents i han d'estar dins el sistema d'identificació de l'Estat espanyol (DNI o NIE). Però en tema de patrimoni o avalador i condicions com les dels bancs en general, no.

Pregunta: Com us financeu? Com s'ha pogut gestionar el Programa en termes monetaris?

Resposta: Doncs bé, vam començar amb el finançament de socis amb un capital de 33.000 euros, llavors Caixa Colonya ens va donar 9.000 euros i un bufet d'advocats 4.400 euros. Amb aquest diners hem donat crèdit a 213 crèdits fins al 2015. I el que tenen els microcrèdit és que es van renovant contínuament, amb el retorn de un es pot donar un altre.

- **Dades**

Nombre de dones beneficiàries

Any	Total ateses	Entrades	Sortides
2011	25	29	-4
2012	34	34	-4
2013	43	43	-5
2014	50	50	0
2015	55	55	-9
2016	81	81	-3

Flux financer

	2012	2013	2014	2015
Desemborsat	43.060	59510	95250	109720
Retornat	25801	54703	77413	82069

Microcrèdits desemborsats

Crèdits	Nº crèdits	Euros
1.200,00 €	50	55.350 €
2.200,00 €	35	66.090 €
2.500,00 €	23	54.780 €
3.300,00 €	7	20.500 €
4.400,00 €	5	20.600 €
Mcrt Temporada	80	35.500 €
Mcrt Personal	16	24.200 €